Bijlage 2 – Overzichtstabel inventarisatie instrumentarium energieschok

DISCLAIMER:

- Onderstaande tabel bevat de inventarisatie voor het instrumentarium ten tijde van een energieschok. De maatregelen zijn verdeeld in drie categorieën:
  1. Koopkracht en veerkracht bedrijven
  2. Leveringszekerheid
  3. Weerbaarheid
- De inventarisatie betreft een groslijst aan maatregelen aangeleverd door de verschillende departementen. Onderdeel van de inventarisatie zijn ook maatregelen die onuitvoerbaar of ondoeltreffend zijn.
- De genoemde bedragen in de onderstaande tabel zijn in veel gevallen eerste inschattingen om een indicatie te geven van het benodigde budget voor de voorgestelde maatregelen. De reeksen zijn nog niet uitvoerig getoetst. De benodigde budgetten zijn o.a. afhankelijk van maatvoering en moment van invoering.
- Ook voor de consequenties op de uitvoering geldt dat dit een eerste inschatting is.
- De budgettaire ruimte is beperkt. Dat betekent dat tegenover eventuele maatregelen budgettaire kostendekking moet staan. Dekkingsopties zijn geen onderdeel van de inventarisatie.

Categorie 1 – Koopkracht huishoudens en veerkracht bedrijven					
Mobiliteit					
Beschrijving maatregel en doel	**Gevolgen burgers en bedrijven**	**Gerichtheid**	**Effect energieverbruik (t.o.v. basispad)**	**Invoeringstermijn, uitvoerbaarheid en tijdelijkheid**	**Budgettaire gevolgen**
1. Reiskostenvergoeding intensiveren Verhogen van de onbelaste reiskostenvergoeding om tegemoet te komen aan de hogere brandstofkosten door werkgevers. De onbelaste reiskostenvergoeding is niet verplicht: het biedt alleen fiscale ruimte aan werkgevers om een vergoeding aan werknemers te geven. Uit analyse van afgesloten CAO's blijkt dat in ongeveer 20 – 30% van de gevallen een reiskostenvergoeding van 23 cent of hoger wordt gegeven. Alternatief voor verhoging is een oproep aan werkgevers om meer gebruik te maken van de ruimte die er is.	De maatregel verhoogt het inkomen van werknemers die gebruik maken van de reiskostenvergoeding. Bij een verhoging naar 30 cent/km gaat de gemiddelde werknemer er qua inkomen met 0,5% - 1,8% op vooruit. Het voordeel is afhankelijk van hoeveel werkgebonden kilometers een werknemer maakt. De maatregel geldt ook voor de reiskostenvergoeding van OV, lopen en de fiets. Voor werkgevers betekent dit hogere kosten.	Bereikt alle werknemers en zelfstandigen die aanspraak maken op de reiskostenvergoeding, wanneer de werkgever of zelfstandige de reiskostenvergoeding verhoogt. Verschillende inkomensgroepen maken ongeveer evenveel gebruik van de reiskostenvergoeding.	Bij een incidentele verhoging is er geen effect op brandstofverbruik, bij structurele verhoging van de reiskostenvergoeding neemt het brandstofverbruik mogelijk toe.	Uitvoerbaar binnen 3 maanden, mits goedkeurend beleidsbesluit vooruitlopend op wetgeving. Dit kan met terugwerkende kracht voor heel 2026. Bij terugwerkende kracht legt de maatregel ook aanzienlijk beslag op de uitvoeringscapaciteit van het UWV. Er wordt daarom gekeken om het UWV uit te zonderen. Belastingplichten in de IH-keten krijgen het voordeel waarschijnlijk pas volgend jaar bij de definitieve aanslag uitgekeerd. De maatregel heeft in de praktijk beperkt effect op korte termijn, omdat in	€118 mln. per cent verhoging van de reiskostenvergoeding. Om de recente stijging van de brandstofprijs te mitigeren zou de onbelaste reiskostenvergoeding met 2 of 3 cent per kilometer moeten stijgen.

				sommige gevallen dit zal moeten doorwerken in nieuwe CAO-onderhandelingen.	
2. Verbeteren prijstransparantie aan de benzinepomp Verhogen van de prijstransparantie aan de bezinepomp door verplichtingen te stellen aan pomphouders over het vrijgeven van hun prijzen via centraal punt vanuit de overheid. Hierdoor kan in theorie de concurrentie tussen pompstationhouders vergroten en daarmee mogelijk de prijzen verlagen.	Verhoogt transparantie van prijzen en verlaagt mogelijk de brandstofprijzen op termijn. Brengt wel extra administratieve lasten voor tankstations. Actuele prijsdata wordt reeds op vrijwillige of commerciële gronden door specifieke exploitanten doorgegeven. Echter werken deze apps niet met open data, waardoor niet alle consumenten toegang hebben tot deze data.	Bereikt alle inkomensgroepen en ondernemers. Geeft hogere inkomens meer voordeel dan lagere inkomens, omdat deze gemiddeld genomen meer brandstof verbruiken. 7% van de korting komt terecht bij de laagste inkomens.	Weinig tot geen effect op het brandstofverbruik.	Een centraal punt vanuit de overheid vergt een wetsvoorstel met doorlooptijd van circa 2 jaar.	Normeren van prijsdata vraagt geen middelen. Wel zouden eventuele uitvoerings- en toezichtskosten nader moeten worden onderzocht.
3. Verlagen motorrijtuigenbelasting Bij een verlaging van de mrb betalen automobilisten minder belasting. Dit kan op verschillende manieren worden vormgegeven: - Tijdelijk afschaffen brandstoftoeslag (met name diesel personenauto's en bestelauto's particulieren) - Aanpassen tarieven mrb voor benzine/diesel/EV's voor personenauto's en bestelauto's particulieren - Aanpassen tarieven mrb voor bestelauto's ondernemers	Verlaging van de mrb verlaagt de kosten voor autobezit voor huishoudens en ondernemers, maar grijpt niet direct in op de energiekosten. Het voordeel is afhankelijk van de maatvoering, maar onafhankelijk van het gebruik. Generieke mrb-verlaging voor personenauto's (met 50%) levert 15-20 euro per maand op voor een benzineauto en 50-70 euro per maand voor een dieselauto. Tijdelijk afschaffen van de brandstoftoeslag komt vooral terecht bij	Bereikt alle inkomensgroepen en bereikt ondernemers afhankelijk van maatvoering. Geeft hogere inkomens meer voordeel dan lagere inkomens, omdat hogere inkomens vaker een auto hebben dan lage inkomens.	Generieke mrb-verlaging heeft geen effect op het brandstofverbruik. Het verlagen van de brandstoftoeslag (dieselauto's) heeft mogelijk een klein negatief effect op het dieselverbruik. Ook maakt dit investeringen in elektrische auto's minder aantrekkelijk.	Uitvoerbaar per 1 juli, mits uiterlijk half mei besloten en met goedkeurend beleidsbesluit, vooruitlopend op wetgeving. Daarbij geldt dat een deel van belastingplichtigen pas eind september het voordeel zal krijgen, doordat het tijdvak (kwartaal) verschilt per belastingplichtige. De tarieven van de motorrijtuigenbelasting kunnen per kwartaal worden aangepast, waardoor deze maatregel tijdelijk vormgegeven kan worden.	Dieseltoeslag tijdelijk afschaffen: € 160 mln. per kwartaal. Generieke mrb-tarieven voor personenauto's en bestelauto's particulieren met 50% verlagen: € 600 mln. per kwartaal. Mrb-tarief bestelauto ondernemers met 50% verlagen: € 75 mln. per kwartaal.

	personendieselauto's en leidt tot een financieel voordeel van 60 – 80 euro per maand. Ondernemers (bestelbussen en vrachtwagens) hebben geen voordeel van het afschaffen van de brandstoftoeslag. Tot slot zouden ook de mrb-tarieven voor bestelauto's ondernemers nog verlaagd kunnen worden. Het voordeel voor een grotere bestelauto is dan 30 euro per maand.				
4. Verlaging brandstofaccijnzen Bij een verlaging van de brandstofaccijnzen betalen automobilisten minder accijnzen op hun brandstof. Bij een aanpassing van de accijnstarieven moet rekening gehouden worden met de minimumtarieven uit de Richtlijn Energiebelasting. Het accijnstarief voor benzine kan met maximaal 49 cent worden verlaagd (naar 35,9 cent). Het accijnstarief voor diesel kan met maximaal 22 cent worden verlaagd (naar 33 cent).	Verlaging van de brandstofaccijnzen verlaagt de energiekosten van huishoudens en ondernemers. Voordeel benzineauto bij gemiddeld jaarkilometrage (12.000 kilometer): 80 euro per jaar per 10 cent accijnsverlaging. Voordeel dieselauto bij gemiddeld jaarkilometrage (17.000 kilometer): 94 euro per jaar per 10 cent accijnsverlaging.	Bereikt alle inkomensgroepen en ondernemers. Geeft hogere inkomens meer voordeel dan lagere inkomens, omdat deze gemiddeld genomen meer brandstof verbruiken. 7% van de korting komt terecht bij de laagste inkomens.	Verhoogt het fossiele brandstofverbruik, doordat fossiele brandstoffen goedkoper worden. Maakt investeringen in elektrische auto's minder aantrekkelijk.	Uitvoerbaar binnen 2 weken, uitgaande van goedkeurend beleidsbesluit vooruitlopend op wetgeving. Kan tijdelijk worden vormgegeven. Risico daarbij is dat tijdelijk structureel wordt. Vraagt duidelijk communicatie wanneer wordt afgebouwd (bijv. bij welke hoogte accijns)	Budgettaire derving bij verlagen van de brandstofaccijns met 10 cent voor benzine en diesel voor 8 maanden: - Benzine - € 360 mln. - Diesel - € 311 mln.
5. Maximumprijzen tankstations via verlaging accijns Het invoeren van maximumprijzen bij pompstations, om te voorkomen dat brandstofprijzen te hard stijgen. Volgens deze vormgeving wordt de brandstofaccijns verlaagd om de marktprijsstijging tegen te gaan. De prijsstijging bij diesel (meer dan 80 cent/liter) is veel groter dan wat met de accijnstarieven kan worden gecompenseerd (circa 22	De maximumprijs beperkt de doorwerking van hoge energieprijzen in de uitgaven van huishoudens en ondernemers en verlaagt daarmee direct de energiekosten. Voordeel benzineauto bij gemiddeld jaarkilometrage (12.000 kilometer):	Bereikt alle inkomensgroepen en ondernemers. Geeft hogere inkomens meer voordeel dan lagere inkomens, omdat deze gemiddeld genomen meer brandstof verbruiken. 7% van de korting komt terecht bij de laagste inkomens.	Verhoogt het fossiele brandstofverbruik, doordat fossiele brandstoffen goedkoper worden. Maakt investeringen in elektrische auto's minder aantrekkelijk.	Op dit moment is aanpassing van de accijnstarieven voor de douane binnen 2 weken na publicatie van een goedkeurend beleidsbesluit of spoedwetgeving mogelijk. De uitvoerbaarheid van een frequentere aanpassing moet nader worden onderzocht. Juridisch:	Budgettaire derving bij verlagen van de brandstofaccijns met 10 cent voor benzine en diesel voor 8 maanden: - Benzine: € 360 mln. - Diesel: € 311 mln.

cent/liter). Een accijnsverlaging werkt daardoor niet als een harde maximumprijs, maar heeft enkel een dempend effect.	80 euro per jaar per 10 cent accijnsverlaging.			Houdbaar mits de accijns boven de minimumtarieven uit de ETD blijven (35,9 eurocent voor benzine en 33 eurocent voor diesel)	
6. Maximumprijzen tankstations via distributiemarges Het invoeren van maximumprijzen bij pompstations, om te voorkomen dat brandstofprijzen te hard stijgen. De overheid kan dagelijks, wekelijks of maandelijks bepalen wat de maximumprijs van een liter benzine of diesel is.	De maximumprijs beperkt de doorwerking van hoge energieprijzen in de uitgaven van huishoudens en ondernemers en verlaagt daarmee direct de energiekosten. Het inzetten van een maximumprijs op distributiemarges is alleen effectief als er marktmacht aanwezig is. Het verstoort de werking van de benzinemarkt en verergert tekorten doordat een schaars product kunstmatig goedkoper wordt gemaakt. Op dit moment is er geen vermoeden van marktmacht.[1]	Bereikt alle inkomensgroepen en ondernemers. Geeft hogere inkomens meer voordeel dan lagere inkomens, omdat deze gemiddeld genomen meer brandstof verbruiken. 7% van de korting komt terecht bij de laagste inkomens.	Verhoogt het fossiele brandstofverbruik, doordat fossiele brandstoffen goedkoper worden. Maakt investeringen in elektrische auto's minder aantrekkelijk.	Er is op dit moment geen wettelijk kader voor het opleggen van maximumprijzen. De benzinemarkt is momenteel geen gereguleerde markt. De ACM is de marktmeester en zij kan alleen optreden in geval van misbruik van marktmacht of in geval van kartels. Beiden zijn hier niet aan de orde. De maatregel zou tijdelijk ingevoerd kunnen worden, maar moeilijk zijn om uit te faseren door te verwachten klifeffecten op de brandstoffenprijs. Een soortgelijke dynamiek is te zien bij de tijdelijke accijnskorting uit 2022.	Indien er geen compensatie voor tankstationhouders volgt, zijn er enkel uitvoeringskosten. Indien er compensatie voor tankstationhouders nodig is, zullen de kosten grosso modo overeenkomen met een accijnskorting.
7. Verlagen btw op brandstof van 21% naar 9% Deze maatregel is niet toegestaan op grond van Europese wetgeving. Bij een verlaging van het btw-tarief op brandstof betalen leveranciers van brandstof minder btw.	Verlaging van de btw op brandstof verlaagt de energiekosten van huishoudens, afhankelijk van de mate waarin de verlaging door brandstofleveranciers wordt doorgegeven Voor ondernemers geldt dat de betaalde btw op brandstof kan worden verrekend met af te dragen btw op omzet. Die verrekening geldt ongeacht de hoogte van het tarief waardoor	Bereikt alle inkomensgroepen en ondernemers die geen of beperkt aftrekrecht hebben, zoals financiële-dienstverleners en zorgaanbieders. Geeft hogere inkomens meer voordeel dan lagere inkomens, omdat deze gemiddeld genomen meer brandstof verbruiken. 7% van de korting komt terecht bij de laagste inkomens.	Verhoogt het fossiele brandstofverbruik, doordat fossiele brandstoffen goedkoper worden. Maakt investeringen in elektrische auto's minder aantrekkelijk.	De Europese btw-richtlijn staat een verlaagd btw-tarief voor brandstof niet toe.	Deze maatregel is niet toegestaan op grond van Europese wetgeving. 278 mln. per kwartaal bij verlaging van 21% naar 9%

[1] Het bedrijfsresultaat als percentage van de netto omzet van tankstations was in 2023 zo'n 4%.

	ondernemers geen voor- of nadeel hebben van deze btw-verlaging.				
8. Onderwegpas: OV-kaart voor lagere inkomensgroepen	Deze 'Onderwegpas Openbaar Vervoer' is een landelijk reisproduct en biedt kwetsbare huishoudens die te maken hebben met vervoersarmoede, de mogelijkheid om gedurende de daluren gratis of met korting met alle openbaar vervoer (bus, tram, metro, trein) in Nederland te reizen.	Bereikt lagere inkomensgroepen die met het OV reizen.	Verlaagt het energieverbruik wanneer de pas huishoudens stimuleert om vaker met het OV te reizen in plaats van de auto te pakken.	Invoering is afhankelijk van OV-pay (nieuw OV betaalsysteem) en de regionale vervoersregio's geen steun geven aan de Onderwegpas. Dat maakt uitvoering complex. Waarschijnlijk kan invoering pas vanaf 2028 en niet eerder.	Ruwe inschatting: 0,4 tot 0,5 miljard euro per jaar indien alleen inkomens van 101% sociaal minimum worden geholpen.
9. Tankpas voor lagere inkomens Het verstrekken van een prepaid tankpas aan lagere inkomens, zodat voor een maximumbedrag kan worden getankt.	Ondersteuning voor kosten van mobiliteit van huishoudens. Door middel van een prepaid tankpas kunnen huishoudens voor een bepaald bedrag tanken.	Bereikt lagere inkomens, die gebruik maken van een auto (zolang de tankpas in bezit blijft van de ontvanger).	Verhoogt het energieverbruik. Betreft een doelgroep die weinig perspectief heeft om over te stappen op een elektrische auto.	Invoering is afhankelijk van het kunnen uitvoeren van een inkomenstoets, een selectie binnen de inkomensgroep naar personen met een niet-elektrische auto, en de distributie van passen. Voor de uitrol van een tankpas is nu geen publieke uitvoeringsorganisatie in beschikbaar voor de uitvoering van de inkomens- en voertuigentoets. De overdraagbaarheid van de pas zorgt voor grote mate van fraudegevoeligheid. De stadspas hiervoor gebruiken kan niet, want dat is niet voor de gehele doelgroep.	De budgettaire gevolgen zijn afhankelijk van de omvang van de doelgroep en de hoogte van het maandelijks uit te keren bedrag. Dit moet nader worden uitgewerkt.
Koopkracht					
Beschrijving maatregel en doel	**Gevolgen burgers en bedrijven**	**Gerichtheid**	**Effect energieverbruik (t.o.v. basispad)**	**Invoeringstermijn, uitvoerbaarheid en tijdelijkheid**	**Budgettaire gevolgen**
10. Openstellen noodfonds energie Gerichte ondersteuning voor huishoudens bij het betalen van hun energierekening.	Inkomensondersteuning voor huishoudens met een laag inkomen en een relatief hoge energierekening. Een deel van de energierekening wordt	Bereikt huishoudens met een laag inkomen en een relatief hoge energierekening.	Verhoogt het energieverbruik. Betreft een doelgroep die weinig perspectief heeft om te verduurzamen.	De doelstelling is openstelling voor het einde van dit jaar en voor gehele doelgroep. Over de vormgeving moeten nog keuzes gemaakt worden. Hierbij	Afhankelijk van de te kiezen parameters, doelgroep en hoogte van de energieprijzen.

	gecompenseerd. Huishoudens kunnen hiervoor een aanvraag indienen. Het Tijdelijk Noodfonds Energie werkte in 2023-2025 met een maximumbudget, waardoor ruim 90% van de doelgroep niet geholpen werd. Dit leidde tot veel frustratie, kritiek en huishoudens zonder ondersteuning.			moeten de bijbehorende uitvoeringstechnische en juridische risico's gewogen worden met betrekking tot: doelgroepbepaling i.c.m. toereikendheid budget, verzameling en verwerking van gegevens, toegankelijkheid, opschalingscapaciteit, ketenafhankelijkheden, Awb-conforme werkwijze. Net als voor 23. Sociaal tarief zijn niet van alle huishoudens (actuele) gegevens beschikbaar en vergt dit vaak handmatige aanlevering en beoordeling.	Indien iedereen die tot de doelgroep behoort, ook daadwerkelijk aanspraak kan maken op een tegemoetkoming, is aanzienlijk meer geld nodig dan eerdere jaren aan TNE is gesubsidieerd.
11. Herintroduceren gemeentelijke energietoeslag (ET) Voor 2022 en 2023 hebben huishoudens met een laag inkomen energietoeslag ontvangen van gemeenten, via een tijdelijke bepaling in de Participatiewet (Pw). Zij ontvingen een incidentele tegemoetkoming in de vorm van bijzondere bijstand. Het ging toen om ca. 1 miljoen huishoudens, en een bedrag van € 1.300 euro per huishouden per jaar.	De energietoeslag verhoogt het inkomen incidenteel.	Bereikt lage inkomens. Gemeenten bepalen zelf de doelgroep, in praktijk vaak 120% sociaal minimum. Bereikt studenten niet, daar moest o.b.v. gerechtelijke uitspraak een aparte regeling voor getroffen worden in 2023: de Eenmalige Tegemoetkoming energiekosten 2023 voor studenten (TEKS).	Geen effect op het energieverbruik.	Uitvoerbaar, maar cruciaal is de bestuurlijke bereidheid van gemeenten (uitvoeringscapaciteit én automatiseringsmogelijkheden) en inzet van DUO. Vergt een wetswijziging: Dat kost gemiddeld twee jaar maar kan sneller als wijziging hoge prioriteit heeft. De energietoeslag 2022/2023 was in de vorm van categoriale bijzondere bijstand. Uitvoeren via de individuele bijzondere bijstand kan niet binnen de Pw en is onuitvoerbaar. Dit is een tijdelijke maatregel. Wanneer de toeslag voor een derde keer wordt uitgekeerd, bestaat het risico dat de fiscus het als periodieke uitkering gaat	Mede afhankelijk van de keuze voor het bedrag. Ter indicatie: Voor een toeslag van 200 euro aan de doelgroep van 120% sociaal minimum is naar verwachting circa 300 miljoen nodig (excl. studenten). Voor een toeslag van 500 euro, is naar verwachting circa 600 miljoen nodig (excl. studenten). De vorige energietoeslag kostte per jaar € 1,4 miljard incl. ca. € 100 miljoen uitvoeringskosten. De TEKS voor studenten (2023) heeft ca. € 40 miljoen gekost, incl. uitvoeringskosten.

				zien en deze belast wordt, plus gevolgen voor inkomens- en vermogensgrenzen van diverse uitkeringen, fiscale regelingen en toeslagen. Doet een groot beroep op de uitvoeringscapaciteit bij gemeenten en DUO.	
12. Verhogen huurtoeslag Met de huurtoeslag kunnen de lagere inkomens in een zelfstandige huurwoning ondersteund worden. Zij ontvangen een hogere huurtoeslag per maand.	Verhoging van de huurtoeslag verhoogt het inkomen van lage inkomensgroepen. De huurtoeslag (1,6 mln. huishoudens) komt niet alleen terecht bij huishoudens met een hoge energierekening. Hogere toeslagen kennen ook nadelige neveneffecten: mogelijk meer terugvorderingen voor nieuwe toeslaggerechtigden, hogere marginale druk en gaat gepaard met niet-gebruik, waardoor een deel van de doelgroep niet bereikt wordt.	Bereikt lage inkomens. Huurtoeslag geldt alleen voor zelfstandige huurwoningen (dus niet voor kamers of koopwoningen).	Geen effect op het energieverbruik.	Voor 2027 is het mogelijk om in de augustusbesluitvorming besluiten tot invoeren van de maatregel. Verhoging van de huurtoeslag vergt een wetswijziging. Wijziging in 2026 is daardoor niet haalbaar. Verhoging van de huurtoeslag is in de regel structureel. Anders onbegrijpelijk voor de burger.	Budgettaire derving bij verhoging met €100 per jaar van de toeslag: Huurtoeslag €160 mln. Bovenstaand bedrag is een eerste indicatie.
13. Verhogen zorgtoeslag	Verhoging van de zorgtoeslag verhoogt het inkomen van lage inkomensgroepen. De zorgtoeslag betreft een grote populatie (5 mln. huishoudens) en komt niet alleen terecht bij huishoudens met een hoge energierekening.	Bereikt lage inkomens.	Geen effect op het energieverbruik.	Voor 2027 is het mogelijk om in de augustusbesluitvorming besluiten tot invoeren van de maatregel. Verhoging van de zorgtoeslag kan per AMvB.	Budgettaire derving bij verhoging met €100 per jaar van de toeslag: Zorgtoeslag €600 mln. Bovenstaande bedrag is een eerste indicatie.

	Hogere toeslagen kennen ook nadelige neveneffecten: meer terugvorderingen voor nieuwe toeslaggerechtigden, hogere marginale druk en gaat gepaard met niet-gebruik, waardoor een deel van de doelgroep niet bereikt wordt.				
14. Verlagen/differentiëren huurprijzen energielabels corporaties Verlagen van woonlasten voor huishoudens in de corporatiesector met een slechter energielabel.	Verlaagt de huurlasten van huishoudens in corporatiewoningen met een laag energielabel. Door het inverdieneffect op de huurtoeslag is de koopkrachtwinst voor huishoudens met een inkomen onder de huurtoeslaggrens echter beperkt. Een verlaging van de huur verlaagt de operationele kastroom van corporaties en heeft daarmee en sterk effect op de investeringscapaciteit van corporaties. Verlagen van huren zonder compensatie vertraagt daarmee de verduurzaming van slechte woningen. Alsmede schaadt het de investeringsruimte voor andere volkshuisvestelijke opgaven zoals woningbouw.	Bereikt met name lage inkomensgroepen in corporatiewoningen met een slecht energielabel. Huishoudens in private huurwoningen of koopwoningen met een slecht energielabel – waar energiearmoede ook speelt – hebben geen baat bij deze maatregel.	Wanneer de differentiatie van huurprijzen o.b.v. energielabels leidt tot meer isolatie, zal het energieverbruik afnemen.	De maatregel is uitvoerbaar onder voorwaarden dat corporaties gecompenseerd worden. Het niet compenseren van corporaties voor een onvoorzienbare huurkorting is mogelijk in strijd met het eigendomsrecht. Het gericht compenseren van individuele corporaties op basis van het aantal huishoudens dat een huurverlaging krijgt is echter een ingewikkeld uitvoeringsvraagstuk.	In het coalitieakkoord is afgesproken dat ingezet wordt op verbetering van de financiële positie van corporaties. Wanneer wordt gekozen wordt om deze maatregel door te voeren dan zal daarom financiële compensatie nodig zijn. Het benodigde bedrag hiervoor hangt af van de tijdelijke huurkorting die wordt afgesproken. Er zijn circa 125 duizend corporatiewoningen met een EFG-label. Bij iedere euro huurkorting dalen de huurinkomsten voor de hele sector dus met 1,5 mln per jaar. Als de huurkorting een structureel karakter heeft werkt dit via een hefboom-effect sterk door op de investeringscapaciteit van corporaties.
15. Verhogen WML en uitkeringen Verhoging van het wettelijke minimumloon (WML) met 5% met volledige doorwerking op uitkeringen (w.o. bijstand en AOW).	Verhoging van de WML en uitkeringen leidt tot een hoger besteedbaar inkomen van met name lage inkomensgroepen. De maatregel grijpt niet direct aan op energieverbruik- of kosten.	Bereikt voornamelijk lage inkomens (minimumloonverdieners en uitkeringsgerechtigden (o.a. AOW).	Geen effect op het energieverbruik.	Met spoed per 1 januari 2027 middels AMvB. RvS was in 2022 kritisch op deze spoedroute. Per 1 januari 2028 via de reguliere route (wetswijziging).	Ca. 4,5 mld. per jaar

	Arbeidsdeelname aan de basis van de arbeidsmarkt neemt af met naar schatting ongeveer 35.000 personen. Een hoger WML leidt tot hogere kosten voor werkgevers.			Met spoedwetgeving moet het voor Dienst Toeslagen voor 1 oktober de verhoging bekend zijn om maatregelen te kunnen nemen voor een betere schatting van het inkomen per 1-1-2027.	
16. Verhogen algemene heffingskorting (AHK) Verhoging van de algemene heffingskorting met een bepaald bedrag, bijvoorbeeld 100 euro. De AHK bouwt af vanaf een bepaald inkomen (in 2026: € 29.737) tot het aanvangspunt van het toptarief (in 2026: € 78.426).	Een verhoging van de AHK verhoogt het besteedbaar inkomen. De maatregel grijpt niet direct aan op energieverbruik- of kosten.	Bereikt alle inkomensgroepen. Lage inkomens worden beperkt bereikt hierdoor, zij betalen al weinig tot geen belasting en profiteren dus ook niet van belastingverlaging (verzilveringsproblematiek). Een verhoging van de AHK komt wel sterker neer bij lage en middeninkomens dan een verlaging van het tarief in de eerste schijf. AOW- en bijstandsgerechtigden hebben hiervan sterker voordeel door de dubbele AHK in de vaststelling van deze uitkeringshoogtes. Ongericht ten aanzien van energieverbruik of -kosten.	Geen verstoring van energieverbruik, staat los van de energierekening.	Uitvoerbaar per 1 januari 2027.	Een verhoging van de AHK met 100 euro leidt tot een derving van circa 0,9 miljard euro per jaar.
17. Verlagen tarief eerste schijf (TES) De eerste schijf in box 1 van de inkomstenbelasting kan verlaagd worden.	Een daling van het TES betekent dat burgers over hun inkomen tot het einde van deze schijf (in 2026: € 38.883) minder belasting hoeven te betalen. Een daling van het tarief eerste schijf met 0,25%-punt levert grofweg 100 euro op voor een werkende alleenstaande met een modaal loon.	Alle belastinggerechtigden in box 1 betalen minder belasting over het inkomen dat in de eerste schijf valt. Bereikt lage inkomens beperkt, zij betalen al geen belasting en profiteren dus ook niet van belastingverlaging (verzilveringsproblematiek). Dit komt met name voor bij mensen met een laag looninkomen en alleenstaande ouders of minstverdienend	Geen verstoring van energieverbruik, staat los van de energierekening.	Uitvoerbaar per 1 januari 2027.	Een verlaging van het eerste tarief met 0,25%-punt leidt tot een derving circa 1 miljard euro per jaar.

	Burgers hoeven niks te doen, het lagere tarief wordt verrekend bij de belastingaanslag.	partners die recht hebben op de IACK.			
18. Minder beperkt toepassen van de tabelcorrectiefactor in de inkomstenbelasting	Meer indexeren van de parameters in de inkomstenbelasting zorgt ervoor dat heffingskortingen en schijfgrenzen stijgen. Dit heeft een positief effect op bijna alle huishoudens.	Ongericht. Raakt alle inkomensgroepen. Lage inkomens betalen al geen belasting en profiteren dus ook niet van belastingverlaging (verzilveringsproblematiek). Dit komt met name voor bij mensen met een laag looninkomen en alleenstaande ouders of minstverdienend partners die recht hebben op de IACK.	Geen verstoring van energieverbruik, staat los van de energierekening.	Uitvoerbaar per 1 januari 2027.	Een verhoging met 10%-punt kost €280 mln.
Energierekening					
Beschrijving maatregel en doel	**Gevolgen burgers en bedrijven**	**Gerichtheid**	**Effect energieverbruik (t.o.v. basispad)**	**Invoeringstermijn, uitvoerbaarheid en tijdelijkheid**	**Budgettaire gevolgen**
19. Verlagen energiebelasting elektriciteit schijf 1 en 2	De energierekening wordt verlaagd via lagere prijs per kWh elektriciteit Bij gemiddeld elektriciteitsverbruik (2400 kWh) en 1 cent verlaging is het voordeel 24 euro per jaar. Huishoudens en bedrijven die meer verbruiken, profiteren meer	Het voordeel van de EB-verlaging komt bij alle huishoudens en bedrijven terecht – onafhankelijk van inkomen.	Verlaging van de EB elektriciteit verhoogt het energieverbruik van elektriciteit, maar kan het gasverbruik verlagen via elektrificatie. Door elektrificatie met bijvoorbeeld warmtepompen verlaagt het gasgebruik drie tot vijf keer zoveel als het elektriciteitsgebruik verhoogt. Maakt investeringen in elektrificatie aantrekkelijker.	Per 1 januari 2027 mogelijk. Kan tijdelijk worden vormgegeven, maar geeft mogelijk klifeffecten.	€ 270 miljoen voor 1 cent verlaging EB elektriciteit (t/m 10.000 kWh). Verlaging van de energiebelasting op elektriciteit verlaagt ook de overheidsuitgaven voor subsidie voor elektrificatie.
20. Verlagen energiebelasting aardgas schijf 1 en 2	De energierekening wordt verlaagd via lagere prijs per m3 aardgas. Bij gemiddeld aardgasverbruik (928 m3) en 1 cent verlaging is het voordeel circa 9 euro per jaar. Huishoudens en bedrijven die meer verbruiken, profiteren meer	Het voordeel van de EB-verlaging komt bij alle huishoudens en bedrijven terecht – onafhankelijk van inkomen.	Verhoogt het fossiele energieverbruik. Maakt elektrificatie via warmtepompen en verduurzaming via isolatie minder rendabel.	Per 1 januari 2027 mogelijk. Kan tijdelijk worden vormgegeven, maar geeft mogelijk klifeffecten. NB. Met het amendement Grinwis is de oorspronkelijke 1e schijf opgeknipt in een 1e schijf tot 1000 m3 en een 2e schijf van 1000 m3 tot 170.000 m3. Vanwege	€ 92 miljoen voor 1 cent verlaging EB aardgas (t/m 170.000 m3). Tweede orde effect is dat overheidsuitgaven voor nieuwe beschikkingen in verduurzamingssubsidies (zoals ISDE en SDE++) toenemen en dat in de SDE++ uitgaven toenemen op in het verleden afgegeven maar nog

				blokaansluitingen is een apart tarief voor de 1e schijf zeer complex in de uitvoering voor de Belastingdienst en is het bovendien niet zeker dat het voordeel terecht komt bij de huishoudens achter de blokaansluitingen.	lopende beschikkingen (omdat deze jaarlijks gecorrigeerd worden voor o.a. gasprijzen).
21. Verlaging btw op energie van 21% naar 9%	Verlaagt de energieprijzen van elektriciteit en aardgas. Afhankelijk van het verbruik en marktprijs. Bij een prijs van 1,50 euro/m3 (inclusief 21% btw) en gemiddeld aardgas verbruik (928 m3) is het voordeel van de btw-verlaging naar 9% circa 139 euro per jaar.	Het voordeel van de btw-verlaging komt bij alle huishoudens terecht, maar grotendeels niet bij bedrijven (vanwege aftrekmogelijkheid).	Verhoogt het energieverbruik.	Per 1 juli 2026 uitvoerbaar, mits goedkeurend beleidsbesluit, vooruitlopend op wetgeving. Aandachtspunt: Het verlagen van het btw-tarief heeft impact op de teruggaafregelingen energiebelasting. De Belastingdienst zal de systemen moeten aanpassen. Mogelijkerwijs neemt het aantal informatieverzoeken en bezwaarschriften toe.	De budgettaire derving bedraagt circa 0,5 mld. euro per kwartaal.
22. Verhogen belastingvermindering energiebelasting De belastingvermindering is een vaste korting op de energiebelasting. Per 2029 kan deze optie gerichter worden gemaakt op huishoudens door bedrijven uit te sluiten van de belastingvermindering.	Een verhoging van de belastingvermindering verlaagt de energierekening, maar niet de energiekosten per verbruikseenheid. Bij verhoging met 10 euro, is het financieel voordeel voor huishoudens en bedrijven ook 10 euro.	Bereikt alle huishoudens en bedrijven. Voor lage inkomens geldt dat het een groter percentage is van hun inkomen.	Geen effect op het energieverbruik.	Verhoging per 1 januari 2027 mogelijk. Toespitsing op huishoudens per 1 januari 2029 mogelijk.	De budgettaire derving is € 108 miljoen per 10 euro verhoging.
23. Niet invoeren heffing leveringszekerheid Vanaf de inwerkingtreding van de Wet Bestrijden Energieleveringscrisis (Wbe) wordt een heffing opgelegd voor de uiteindelijke gemaakte netto-kosten voor de maatregelen om de gasopslagen te vullen en een noodvoorraad aan te leggen. Deze wordt verhaald op gebruikers van het gastransportnet via een heffing die wordt opgelegd aan netgebruikers die gebruik maken van de exitpunten van het	Verlaagt kosten van aardgas. Bij gemiddeld gasverbruik (1040 m3) is het voordeel voor een huishouden waarschijnlijk minder dan 20 euro per jaar. Het verlaagt ook de energiekosten van bedrijven, afhankelijk van het verbruik, met 1 á 2 eurocent per m3.	Bereikt alle huishoudens en bedrijven.	Verhoogt energieverbruik.	Uitvoerbaar. De heffing is onderdeel van een wetsvoorstel dat nog voor advies aan de Raad van State moet worden voorgelegd en naar verwachting in 2029 intreedt. Het gaat dus om een toekomstige verhoging van de energierekening. Het heeft in de jaren daarvoor geen dempend effect op de energierekening.	De totale kosten voor eerdergenoemde opslagactiviteiten worden bij de Voorjaarsnota 2026 geschat op € 1,424 miljard. Dat zou leiden tot een heffing van ± € 470 miljoen per jaar. Het niet invoeren van de heffing levert een budgettaire derving op van € 1,424 miljard en eenzelfde korting op de

landelijke gastransportnet. Dit wordt gedaan via een heffing die niet in, maar bovenop, de GTS-tarieven voor gastransport komt. Er bestaat nog geen zekerheid over de hoogte van de heffing omdat die dus afhankelijk is van kosten die al-dan-niet worden gemaakt bij bovengenoemde activiteiten de komende jaren. Dit is afhankelijk van de omvang van de taken en de prijzen op de gasmarkt.	Exacte hoogte is afhankelijk van: 1. de uiteindelijke gemaakte kosten voor het opslaan van gas 2. de manier waarop netgebruikers aan (finale) gasgebruikers de heffing doorberekenen; 3. het uiteindelijk gebruik van gasgebruikers.				energierekening. Waarschijnlijk valt de derving aanzienlijk lager uit omdat de opbrengsten van de opslagactiviteiten daar nog van afgehaald dienen te worden gehaald (alleen de netto-kosten worden verhaald). De korting op de energierekening is dan dus ook lager. Bij het niet invoeren van de maatregel is budget op de begroting nodig om de kosten die worden gemaakt om gas op te slaan te vergoeden.
24. Instellen Prijsplafond Energie Bij de instelling van een prijsplafond energie worden maximumprijzen vastgesteld waarboven de gas- en stroomprijs voor consumenten wordt vergoed door de overheid (prijssubsidie). Tevens wordt een maximum verbruik vastgesteld waarvoor het maximumtarief mag gelden.	Een maximumprijs verlaagt de energierekening wanneer de marktprijs boven deze maximumprijs zou uitstijgen. Het instrument geeft daarnaast zekerheid, maar dit kunnen consumenten ook zelf organiseren door vaste contracten af te sluiten (t/m 3 jaar). Een prijsplafond werkt marktverstorend vanaf het moment van aankondiging.	Bereikt alle huishoudens en ondernemers met een kleinverbruikersaansluiting. Bereikt huishoudens achter een blokaansluiting niet. Daar is geen oplossing voor voorhanden. Bij een blokaansluiting gaat het vaak om relatief kwetsbare huishoudens met een lager inkomen en weinig invloed op de energierekening (sociale huur).	Verhoogt het energieverbruik. Maakt verduurzaming en isolatie minder aantrekkelijk	Uitvoerbaar onder voorwaarden: Een prijsplafond vereist een besluit van de Raad van de EU tot het uitroepen van een prijscrisis o.g.v. de Elektriciteitsrichtlijn en/of de Gasrichtlijn. Bij de toepassing moet voldaan worden aan de eisen in de richtlijnen en, bij steun aan ondernemingen, de eisen in de vrijstellingsverordening (staatssteun). Een prijsplafond kan enkel voor een volledig kalenderjaar gelden en dus vanaf 1 januari 2027, worden ingevoerd. In 2022 hadden energieleveranciers vier maanden voorbereiding nodig. Een prijsplafond vereist medewerking van alle energieleveranciers. Daar komt een grote uitvoeringslast bij kijken met hoge kosten.	Een prijsplafond is budgettair gezien een openeinderegeling. De kosten van een prijsplafond hangen samen met het vastgestelde maximumtarief en de vormgeving. Het Prijsplafond Energie 2023 kostte ca. 5 miljard euro, waarbij het drie maanden effectief de prijzen heeft verlaagd. Daarnaast hebben energieleveranciers forse uitvoeringskosten gemaakt. De TTB heeft in 2023 circa 750 miljoen euro gekost, naast de kosten die contracthouders, veelal sociale verhuurders, hebben gemaakt om de TTB-subsidie te verwerken en verantwoording over de subsidie af te leggen. De maatregel viel erg hoog uit door de complexiteit in de uitvoering en fraudegevoeligheid.

				Huishoudens achter een blokaansluiting worden niet bereikt. Hiervoor is in 2023 een aparte regeling blokaansluitingen opgesteld (TTB). Dit bleek in de uitvoering extreem complex en fraudegevoelig. Dit is een tijdelijke maatregel, mogelijk kan het wel leiden tot klifeffecten.	
25. Sociaal tarief Dit omvat een lager leveringstarief voor een specifieke groep afnemers tot een bepaald inkomen, verrekend via de energieleverancier. Het sociaal tarief heeft altijd een link met het inkomen en de individuele energierekening. De overheid vergoedt het verschil tussen het contracttarief en het vastgestelde sociale tarief. Op grond van de Europese richtlijnen dient een sociaal tarief een tijdelijke maatregel te zijn en dienen andere instrumenten, zoals sociaal beleid, eerst te worden overwogen.	Huishoudens met een laag inkomen en een hoge energierekening betalen een lager tarief per eenheid energie. Dit verlaagt de energierekening. Huishoudens achter een blokaansluiting worden niet bereikt. Die huishoudens zijn juist vaak kwetsbaar omdat zij relatief vaan lagere inkomens hebben. Een sociaal tarief werkt marktverstorend.	De maatregel bereikt lage inkomens.	Deze maatregel vergroot het energieverbruik van huishoudens met een sociaal tarief.	De maatregel loopt tegen veel uitvoeringsproblemen aan. De matching tussen contractant (van de energienota) en het inkomen is complex en voor collectieve aansluitingen onmogelijk. Er bestaat geen één-op-één koppeling tussen de aansluiting van de energiemaatschappij en de inkomens van de bewoners (de contractant is niet altijd de bewoner). Ook als dit wel zou kunnen, zijn inkomensgegevens vaak gedateerd. Bij collectieve aansluitingen zoals blokverwarmingen is dit vrijwel onmogelijk; sommige bewoners kunnen wel recht hebben op een sociaal tarief, de andere niet. Tevens vergt dit voorstel informatie-uitwisseling van privacygevoelige informatie over inkomen, energierekeningen en eventueel aanvullende informatie. Het delen van fiscale inkomensgegevens aan private partijen is in strijd met de fiscale	Het is budgettair gezien een openeinderegeling. De overheid vergoedt voor een groep huishoudens elk verschil tussen een contracttarief en het sociaal tarief. Kosten hangen dus sterk af van het door de energieleveranciers gerekende tarief, en van het verbruik van huishoudens. Uitvoeringskosten worden gemaakt door alle betrokken uitvoerende instanties, in ieder geval de Belastingdienst en ACM, alle energieleveranciers. Ervaring van het prijsplafond leert dat de kosten bij energieleveranciers fors kunnen oplopen en door middelgrote en kleine energieleveranciers moeilijk te dragen zijn. Daarmee vormt deze maatregel een drempel voor nieuwe toetreders op de markt.

				geheimhoudingsplicht. Een aanpassing hiervan vergt een langjarig wetgevingstraject.[2] Dit is een structurele maatregel.	
Bedrijven					
Beschrijving maatregel en doel	**Gevolgen burgers en bedrijven**	**Gerichtheid**	**Effect energieverbruik (t.o.v. basispad)**	**Invoeringstermijn, uitvoerbaarheid en tijdelijkheid**	**Budgettaire gevolgen**
26. CISAF Het Clean Industrial Deal State Aid Framework (CISAF) is medio 2025 door de Europese Commissie vastgesteld. Dit kader biedt lidstaten de mogelijkheid om energie intensieve industriële bedrijven die te maken hebben met hoge elektriciteitsprijzen (tijdelijk) te ondersteunen (vooralsnog maximaal drie jaar) door kortingen op de groothandelsprijs van elektriciteit toe te kennen. Het betreft hier een bredere groep bedrijven dan die via IKC ondersteuning kan krijgen en is daarmee dus een verbreding van de industriële doelgroep die in aanmerking komt voor steun.	Verlaagt elektriciteitsprijzen voor energie intensieve industrie.	Bereikt specifieke doelgroep energie-intensieve industrie, breder dan IKC-ETS. Zo zouden met een evt. CISAF-compensatieregeling bijvoorbeeld ook de voedingsmiddelenindustrie, delfstoffenwinning (zout) en overige chemische bedrijven (die niet binnen de IKC vallen) in aanmerking kunnen komen.	Verhoogt elektriciteitsverbruik. Stimuleert verschuiving van gas naar elektriciteit doordat investeringen in verduurzaming aantrekkelijker worden.	Uitvoerbaar onder voorwaarden: goedkeuring EC nodig, regeling moet nog definitief worden uitgewerkt.	Is sterk afhankelijk van de gekozen sectoren en type bedrijven; circa 130-150 miljoen per jaar.
27. Verlagen 3e, 4e en 5e schijf energiebelasting elektriciteit Verlaagt de energiebelasting op elektriciteit en daarmee de elektriciteitsprijzen.	Verlaagt de energiekosten van bedrijven via de elektriciteitsprijs. De compensatie is afhankelijk van het verbruik. Een aantal energie-intensieve industrieën (zoals de staalindustrie) zijn vrijgesteld van de energiebelasting.	Bereikt alle bedrijven met een elektriciteitsverbruik boven de 50.000 kWh en die niet zijn vrijgesteld.	Verhoogt het elektriciteitsverbruik. Stimuleert verschuiving van gas naar elektriciteit doordat investeringen in verduurzaming aantrekkelijker worden.	Per 1 januari 2027 mogelijk. Kan tijdelijk worden vormgegeven, maar heeft in dat geval mogelijk klifeffecten. Kan tijdelijk worden vormgegeven, maar heeft in dat geval mogelijk klifeffecten.	€ 751 miljoen voor 1 cent verlaging EB elektriciteit (vanaf 10.000 kWh). Tweede orde effect is dat de overheidsuitgaven voor elektrificatie-subsidies afnemen.
28. Verlagen 3e, 4e en 5e schijf energiebelasting aardgas	Verlaagt de energiekosten van bedrijven via de gasprijs. De compensatie	Bereikt alle bedrijven met een gasverbruik boven de 170.000 m3.	Verhoogt het fossiele energieverbruik. Maakt elektrificatie minder aantrekkelijk.	Per 1 januari 2027 mogelijk. Kan tijdelijk worden vormgegeven, maar heeft in dat geval mogelijk klifeffecten.	€ 59 miljoen voor 1 cent verlaging EB aardgas (vanaf 170.000 m3). Tweede orde effect is dat

[2] https://www.algemenebestuursdienst.nl/site/binaries/site-content/collections/documents/2025/05/07/oplegger-beleidsopties-bekostiging-elektriciteitsinfrastructuur/Bijlagen+5-11+waaronder+beleidsopties.pdf

Verlaagt de energiebelasting op gas en daarmee de gasprijzen.	is afhankelijk van het verbruik.				overheidsuitgaven voor voor nieuwe beschikkingen in verduurzamingssubsidies (zoals SDE++) toenemen en dat in de SDE++ uitgaven toenemen op in het verleden afgegeven maar nog lopende beschikkingen (omdat die jaarlijks gecorrigeerd worden voor onder meer gasprijzen).
29. Liquiditeitssteun: BMKB Borgstellingsinstrument voor mkb-kredieten. Maakt het makkelijker om krediet te verkrijgen bij kredietverschaffers. Verruiming kan betekenen dat er meer geld geleend kan worden tegen lagere kosten. De maatregel is een speciaal luik met versoepelde/verruimde voorwaarden voor door crisis getroffen bedrijven, vergelijkbaar met de BMKB-C destijds	De BMKB vergroot de toegang tot leningen (liquiditeit) voor het mkb op korte termijn.	Bereikt alle bedrijven, maar kan worden beperkt tot getroffen bedrijven.	Geen effect op energieverbruik.	Uitvoerbaar. Een versoepeling is mogelijk binnen de geldende staatssteunkaders (deminimis steun) en kan binnen enkele weken worden uitgevoerd. Het betreft een tijdelijke crisismaatregel via een tijdelijk luik in een bestaande maatregel: einddatum kan van tevoren worden vastgesteld.	Afhankelijk van vormgeving zal er mogelijk verlies optreden ivm het vergrote risicoprofiel. Afhankelijk van het gebruik 1-50 mln. Hiervoor dient een risicovoorziening te worden vormgegeven. De uitvoeringskosten zullen ook toenemen (1-2 mln. per jaar).
30. Liquiditeitssteun: GO Garantstelling vanuit de overheid voor kredieten van (middel)grote bedrijven. Verruiming kan de toegang tot financiering verbeteren. De maatregel is een speciaal luik met versoepelde voorwaarden voor door crisis getroffen bedrijven, vergelijkbaar met de GO-C destijds.	(Middel)grote bedrijven zijn bij een langere periode van hogere prijzen wellicht genoodzaakt overbruggingskrediet aan te vragen. Banken zullen door het toegenomen risico dit wellicht niet zonder garantie kunnen doen. De huidige GO voorziet al in deze behoefte.	Bereikt alle bedrijven, maar kan worden beperkt tot getroffen bedrijven.	Geen effect op energieverbruik.	Uitvoerbaar onder voorwaarden: De maatregel is uitvoerbaar mits er een versoepeling van het staatssteunkader komt van de Europese Commissie. Pas in te voeren na de verlenging van de regeling. Na 1 juli 2026. Tijdelijke crisismaatregel via een tijdelijk luik in een bestaande maatregel: einddatum kan van tevoren worden vastgesteld.	Afhankelijk van vormgeving zal er mogelijk verlies optreden ivm het vergrote risicoprofiel. Afhankelijk van het gebruik 1-50 mln. Hiervoor dient een risicovoorziening te worden vormgegeven. De uitvoeringskosten zullen ook toenemen (1-2 mln per jaar).
31. Liquiditeitssteun: klein Kredietgarantie instrument Tijdens corona is er een apart garantie instrument gelanceerd voor kleine kredieten. De BMKB-C bleek niet toereikend voor de allerkleinste kredieten waardoor een aanvullend instrument noodzakelijk was. Het Klein	Toegang tot financiering blijft behouden voor het micro en kleinbedrijf in onzekere economische situatie waar deze anders mogelijk zou stokken.	Bereikt vooral bedrijven die de meeste moeite hebben met het aantrekken van financiering in economisch onzekere situatie.	Geen effect op energieverbruik.	Uitvoerbaar onder voorwaarden: De voorwaarden zoals die van de KKC zijn enkel mogelijk onder een versoepeld staatssteunkader.	De KKC was een verlieslatende regeling. Er zal dus een significante garantieruimte (verplichtingenruimte) aangelegd moeten worden. Afhankelijk van het gebruik en de vormgeving is 1-25 mln.

Krediet Corona (KKC) voorzag in garanties van 95% op kredieten van €10.000 tot €50.000.	Dergelijke kleine kredieten zijn vaak voor micro en kleine bedrijven, wat vaak de meest risicovolle groep is voor financiers om krediet aan te verlenen.			Betreft een tijdelijke crisismaatregel.	Ook zullen er uitvoeringskosten aan verbonden zijn (ong. 1 mln. per jaar)
32. Liquiditeitssteun: Overbruggingskredieten voor ondernemers via Qredits Een kortlopende lening voor kleine bestaande ondernemers die wegens de hoge energiekosten financiering nodig hebben. Het betreft een lening met een zeer lage rente, een aflossingsvrije periode en een looptijd van 2 jaar.	Deze lening kan gebruikt worden voor liquiditeit, werkkapitaal of investeringen om de crisis beter het hoofd te bieden.	Bereikt alle ondernemers, maar aanvragen worden getoetst op noodzaak.	Geen effect op energieverbruik.	Uitvoerbaar. Qredits verstrekt zelf qua omvang gelijksoortige kredieten, heeft ervaring met coronamaatregelen en kent de doelgroep goed. Invoeringstermijn afhankelijk van registratie staatssteun in Brussel en meewerking Qredits. Het betreft een aparte regeling die tijdelijk kan worden vormgegeven met een duidelijk eindmoment.	Afhankelijk van de keuze voor het bedrag. Dit betreft een lening aan ondernemers. De lage rente betekent wel dat verliezen mogelijk niet gedekt worden met de rente-inkomsten. In dat geval zal er extra budget nodig zijn. Mogelijk wel staatssteungevolgen.
33. Liquiditeitssteun: Uitstel van terugbetaling met rentekorting via Qredits Voor kleine ondernemers die vanwege de hoge energiekosten niet hun uitstaande lening aan Qredits kunnen terugbetalen Een uitstel van aflossing van 6 maanden waar de ondernemers slechts 2% rente betaald.	Ondernemers hebben minder betalingsdruk.	Bereikt ondernemers die reeds kredieten hebben uitstaan bij Qredits	Geen effect op energieverbruik.	Qredits heeft eerder tijdens corona eenzelfde regeling uitgevoerd. Invoeringstermijn afhankelijk van registratie staatssteun in Brussel en of Qredits uitvoerder wil zijn. Tijdelijkheid: Er kan vooraf een eindmoment worden ingesteld.	Afhankelijk van de keuze voor het bedrag. Subsidie aan Qredits om het uitstel van terugbetaling met rentekorting te geven aan ondernemers.
34. Grotere rentekorting Qredits duurzaamheidsleningen Qredits duurzaamheidslening zijn kleine leningen voor kleine ondernemers die willen verduurzamen. EZK geeft momenteel een 50% rente subsidie, dit percentage kan worden verhoogd om het krediet aantrekkelijke te maken.	Kleine ondernemers sluiten goedkopere duurzaamheidsleningen af.	Bereikt alle bedrijven, maar vooral aantrekkelijk voor kleine ondernemers.	Investeren in duurzaamheid wordt aantrekkelijker wegens lagere investeringskosten.	Snelle invoeringstermijn omdat Qredits momenteel al duurzaamheidsleningen verstrekt Tijdelijkheid: De verruiming loopt af wanneer het budget volledig gebruikt is.	Dit betreft een subsidie. Er kan gebruik worden gemaakt van de huidige subsidie, dan zijn de huidige middelen wel sneller op en worden er minder ondernemers bereikt. Of er is additionele subsidie nodig opdat het beoogde bereik hetzelfde blijft.
35. Faciliteren sectorspecifieke intentieverklaringen en handelingskaders	Afspraken om bestaande afspraken in contracten aan te passen om kosten eerlijker te delen:	Bereikt specifieke doelgroep/sector.	Geen effect op energieverbruik.	Uitvoerbaar. Gebaseerd op onderling vertrouwen, lastig juridisch hard te maken. Tijdens energiecrisis zijn zulke	Geen direct budgettair beslag, wanneer overheid als opdrachtgever optreedt

Om kosten tussen opdrachtgevers en opdrachtnemers eerlijk te verdelen	brandstofclausules voor transport, aanpassing van levertermijnen bij vertraging.			kaders Kan tijdelijk worden vormgegeven bijv. in de bouwsector opgesteld.[3]	kunnen kosten van specifieke opdrachten stijgen.
36. Flexibele clausules in langetermijncontracten met grote opdrachtgevers (w.o. overheid) Bedrijven bij aanbestedingen met grote opdrachtgevers (w.o. overheid): inschrijven met prijs afhankelijk van toekomstige energieprijzen	Risico van opdrachten verplaatst van opdrachtnemer naar opdrachtgever (vaak overheden), bedrijven voorkomen onrendabele inschrijvingen bij aanbestedingen.	Bereikt specifieke doelgroep/sector	Geen effect op energieverbruik.	Uitvoerbaar voor wat betreft overheidscontracten, wel pas hanteerbaar bij nieuwe contracten. Geldt voor gehele duur van opdrachten die worden aangegaan onder deze voorwaarden	Geen direct budgettair beslag, wanneer overheid als opdrachtgever optreedt kunnen kosten van specifieke opdrachten stijgen.
37. Sectorale/individuele steunmaatregel In het geval dat individuele bedrijven of sectoren dreigen om te vallen die belangrijk zijn voor het functioneren van de economie in het geheel of voorzien in vitale processen, kan worden overwogen om een gerichte steunmaatregel in te voeren.	Voorziet in directe compensatie voor geselecteerde sectoren of bedrijven en verlicht daarmee de impact van de gestegen kosten.	Bereikt specifieke doelgroep/sector Gerichtheid is afhankelijk van mogelijkheid om sector of bedrijf af te bakenen. Ervaring uit de coronapandemie is dat sectorale afbakening extreem lastig hard te maken is.	Afhankelijk van de vorm van steun, indien deze afhankelijk is van energieverbruik kan verbruik toenemen.	Uitvoerbaar onder voorwaarden. Vergt verruiming van Europese staatssteunkaders. Tijdens de coronapandemie zijn er sectorale regelingen opgezet, met uitdagingen voor uitvoering. Tijdelijke maatregel, maar lastig om af te bouwen i.v.m. klifeffecten	Afhankelijk van vormgeving en scope
38. Extra middelen voor Van-Werk-naar-Werk-dienstverlening Met een ophoging van de decentralisatie-uitkering aan de 35 centrumgemeenten kan door gemeenten VWNW-dienstverlening aan werklozen uit de getroffen sectoren worden geboden. Dienstverlening kan bestaan uit begeleiding, matching of scholingstrajecten.	Werkenden in de getroffen regio's kunnen mogelijk sneller aan een nieuwe baan geholpen worden.	Gericht op de regio's waar de meeste ontslagen zullen vallen. Afhankelijk van de sector in hoeverre deze regionaal is (transport: niet; luchtvaart: wel). Nog onduidelijk in hoeverre extra middelen nodig en effectief zijn.	Geen verstoring van energieverbruik, staat los van de energierekening.	Uitvoerbaar per 2026.	Voor crisisdienstverlening is in 2021 € 29 miljoen uitgegeven.
39. Nieuwe tijdelijke regeling à la de NOW Een tijdelijke subsidie aan bedrijven voor de loonkosten in aangewezen sectoren, eventueel onder de voorwaarde dat werknemers niet ontslagen worden. Hierbij moet het voor bedrijven mogelijk zijn om werknemers tijdelijk uit te lenen aan andere werkgevers. Ieder bedrijf in de aangewezen sector kan hier gebruik van	Bedrijven ontvangen tijdelijke steun via een subsidie van de overheid. Werkenden kunnen tijdelijk aan de slag bij een nieuwe werkgever. Indien hogere energieprijzen structureler van aard zijn, leidt dit tot verlaagde arbeidsmobiliteit	Beperkt gericht. Ieder bedrijf in de aangewezen sector kan hier gebruik van maken, ongeacht de impact van de energieprijzen op een bedrijf.	Geen verstoring van energieverbruik, staat los van de energierekening.	Uitvoerbaar, onder voorwaarde van verdere uitwerking en uitvoeringstoets. De maatregel gaat gepaard met grote uitvoeringsgevolgen.	De maatregel heeft grote budgettaire gevolgen, afhankelijk van vormgeving en scope.

[3] Afspraken over prijsstijgingen en leveringsproblemen in bouwsector | Rijksvastgoedbedrijf

maken. De uitlening kan alleen plaatsvinden op vrijwillige basis.	en daarmee lagere productiviteit.				
40. TEK energie-intensieve bedrijven Voorziet in compensatie voor een deel van de gestegen energiekosten van energie-intensieve bedrijven	Verlaagt de energierekening van geselecteerde bedrijven. Met de TEK wordt een tegemoetkoming gegeven in de hoge kosten van elektriciteit en gas voor bedrijven door middel van een subsidieregeling. Een deel van de hogere energiekosten wordt daarmee gecompenseerd.	Bereikt energie-intensieve bedrijven. In de vormgeving van de maatregel kan ervoor gekozen worden om de maatregel te richten op mkb-bedrijven of om ook grotere bedrijven in de scope te betrekken.	Verhoogt het energieverbruik. Maakt verduurzamingsinvesteringen minder aantrekkelijk.	De uitvoerbaarheid is afhankelijk van goedkeuring door de EC met betrekking tot staatssteun. De invoeringstermijn is in dat geval 3 – 6 maanden. De uitvoeringskosten waren relatief hoog. De TEK is een tijdelijke crisismaatregel en kan voor een specifieke tijdsduur worden vormgegeven.	De TEK werd geraamd op € 1,4 mld. Uiteindelijk is € 60 mln. aan definitieve tegemoetkoming uitbetaald rekening houdend met teruggevorderde voorschotten. Daarnaast is er tot nu toe 13,5 mln. euro aan uitvoeringskosten betaald.
41. Generiek uitstel van betalen van belasting voor bedrijven Biedt bedrijven de mogelijkheid om meer uitstel van betalingen aan te gaan, bijvoorbeeld bij de Belastingdienst.	Alle ondernemers die erom vragen krijgen uitstel van betalen van belasting. Aan het einde van het uitstel zal moeten worden terugbetaald volgens een betalingsregeling en zullen de lopende belastingverplichtingen ook betaald moeten worden. Specifieke afspraken over het betalen van belastingschuld binnen redelijke grenzen zijn vaak mogelijk om te maken.	Bereikt alle bedrijven.	Geen effect op energieverbruik.	De maatregel is uitvoerbaar en relatief snel in te voeren. De maatregel gaat gepaard met grote uitvoeringsgevolgen voor de Belastingdienst die doorlopen in de jaren na de crisis. Vanwege complexiteit wordt veel gevraagd van ondernemers om te voldoen aan alle betalingsverplichtingen. Hoewel de maatregel tijdelijk kan zijn, is het effect vaak nog jaren na de maatregel zichtbaar.	Meerdere miljarden. De kosten zijn sterk afhankelijk van de vormgeving. Op korte termijn kunnen de kosten oplopen tot vele miljarden (in coronatijd is ca 48 miljard aan uitstel verleend). Van het per 2020 verleende belastinguitstel staat nog € 3,2 mld. open aan in te vorderen belasting en 2,9 mld. open aan schuld bij bedrijven die zich niet hebben gehouden aan de voorwaarden.
Caribisch Nederland					
Beschrijving maatregel en doel	**Gevolgen burgers en bedrijven**	**Gerichtheid**	**Effect energieverbruik (t.o.v. basispad)**	**Invoeringstermijn, uitvoerbaarheid en tijdelijkheid**	**Budgettaire gevolgen**
42. Verhogen jaarlijks totaalbedrag per huishouden voor de energietoelage op de Bonaire, Sint Eustatius en Saba Vanaf 2022 zijn middelen beschikbaar gesteld voor gerichte ondersteuning aan huishoudens met een minima-inkomen via een energietoelage. Deze loopt vanaf 2028 af.	Dit betreft een eenmalige toekenning per jaar voor het totaalbedrag van $1.300 per huishouden. Dit bedrag kan worden opgehoogd.	Gerichte maatregel waarmee de meest kwetsbare huishoudens ondersteund worden.	De energieleverancier saldeert dit krediet op de rekening van het huishouden en het is daardoor afhankelijk van het verbruik van het desbetreffende huishouden hoe lang het krediet meegaat.	Direct en vrij makkelijk uitvoerbaar, betreft een reeds lopende regeling die wordt aangepast. Gaat om tijdelijke maatregel.	Afhankelijk van ophoging.

43. Uitbreiden doelgroep energietoelage tot X% boven sociaal minimum op Bonaire, Sint Eustatius en Saba Vanaf 2022 worden middelen beschikbaar gesteld voor gerichte ondersteuning aan huishoudens met een minima-inkomen via een energietoelage. Deze loopt vanaf 2028 af.	Vergroten van de doelgroep die in aanmerking komt voor de eenmalige toekenning per jaar voor het totaalbedrag van $1.300.	Gerichte maatregel waarmee ook middeninkomens ondersteund worden.	De energieleverancier saldeert dit krediet op de rekening van het huishouden en het is daardoor afhankelijk van het verbruik van het desbetreffende huishouden hoe lang het krediet meegaat.	Met aansturing uitvoerbaar. Huishoudens die in aanmerking komen moeten zelf een aanvraag indienen voor deze regeling. Gaat om tijdelijke maatregel.	Afhankelijk van keuze percentage boven sociaal minimum.
44. Verder verlagen van variabele elektratarieven of vastrechtkosten op Bonaire, Sint Eustatius en Saba De kosten voor elektra bestaan in Caribisch Nederland uit vaste maandelijkse kosten voor het netgebruik en een variabele prijs voor hoeveel energie er gebruikt wordt. Sinds 2014 subsidieert EZK structureel de vaste netkosten naar het niveau van Europees Nederland. Van 2020 tot en met 2023 zijn de vaste netkosten tijdelijk aanvullend verlaagd naar $0 als crisismaatregel in het kader van corona en daarna het energieplafond. Met het koopkrachtpakket van de Miljoenennota 2024 en 2025 is deze verlaging tijdelijk voortgezet t/m 2026.	Door de bevolkingsgroei op Bonaire en noodzakelijke investeringen zijn de uitgaven van de nutsbedrijven sinds 2025 fors gestegen en staat de betaalbaarheid onder druk. Door de huidige structurele subsidie op de vastrechtkosten of de aanvullende incidentele subsidie op de variabele tarieven verder te verlagen, kan kostenreductie voor huishoudens en ondernemers gerealiseerd worden.	Generieke maatregel waarmee alle eindgebruikers van elektra ondersteund worden.	Door verlaging elektriciteitskosten neemt het verbruik van elektriciteit mogelijk toe.	Vrij eenvoudig en relatief snel uit te voeren (binnen 1-2 maanden). Kan als tijdelijke maatregel. Risico dat tijdelijke verlaging druk geeft om structurele verlaging, mede gezien de reeds verwachte verdere stijging van de tarieven (net als in Europees Nederland).	Afhankelijk van verlaging.
45. Herintroductie tijdelijke accijnsverlaging op benzine op Bonaire, Sint Eustatius en Saba Het fiscale stelsel in Caribisch Nederland is anders ingericht dan in Europees Nederland. Op de eilanden geldt er alleen een accijns op benzine. Er geldt geen accijns op diesel en LPG. Voor de BES-eilanden geldt dat de in 2022 ingevoerde tijdelijke accijnsverlaging in twee fasen per medio 2023 en per 1 januari 2024 is teruggedraaid.	Het herintroduceren van de tijdelijke accijnsverlaging op benzine biedt directe verlichting. De benzineaccijns op Bonaire bedraagt $ 0,3186 per liter, op Saba en Sint Eustatius is dit $0,2427 per liter. Afhankelijkheid van de auto is hier echter groter dan in EUNL.	Generieke maatregel waarmee alle gebruikers met een auto (of scooter) ondersteund worden.	Verhoogt het fossiele brandstofverbruik, doordat fossiele brandstoffen goedkoper worden. Maakt investeringen in elektrische auto's minder aantrekkelijk.	Vrij eenvoudig en snel uit te voeren. Kan als tijdelijke maatregel. Risico dat tijdelijke verlaging druk geeft om structurele verlaging.	Afhankelijk van accijnskorting.
Categorie 2 – Leveringszekerheid / korte termijn energiebesparing of fuel switch **Maatregelen gericht op vraagbeperking**					

Beschrijving maatregel en doel	Gevolgen burgers en bedrijven	Gerichtheid	Effect energieverbruik (t.o.v. basispad)	Invoeringstermijn, uitvoerbaarheid en tijdelijkheid	Budgettaire gevolgen
1. Stimuleren thuiswerken A. Thuiswerkadvies B. Verhogen/tussentijds bijstellen fiscale vrijstelling thuiswerkvergoeding	Het stimuleren van thuiswerken heeft als doel dat werknemers die dat kunnen (vaker) thuis gaan werken. Soms zullen zij dit als prettig ervaren, maar het kan ook risico's met zich meebrengen zoals eenzaamheid en een verminderde mentale gezondheid. Voor werkgevers kan het gevolgen hebben voor de productiviteit en efficientie als werknemers minder vaak op de werkplek zijn. Niet alle werknemers *kunnen* thuiswerken. Medewerkers in bijvoorbeeld zorg, bouw of onderwijs hebben die mogelijkheid niet, medewerkers met hoger inkomen en een kantoorbaan doorgaans wel.	Bereikt alle inkomensgroepen indien zij thuis kunnen werken. Dit zijn vaker werknemers met een hoger inkomen	Indien mensen meer gaan thuiswerken wordt woonwerkverkeer met o.a. auto wordt verminderd. Het precieze effect van thuiswerken op het energieverbruik is moeilijk in te schatten. Overigens valt te verwachten dat de stijgende brandstofprijzen al zorgen voor een prikkel om meer thuis te werken. NB. Een thuiswerkadvies zou voor het energieverbruik van het OV onnodig zijn (het aanbod is sterk duurzaam en moet vanwege concessie-eisen gereden worden) en bovendien langdurige negatieve en kostbare gevolgen kunnen hebben voor de sector (ervaring COVID). Daarnaast moeten mensen bij thuiswerken hun eigen huis verwarmen (al zal dit meer in de wintermaanden spelen) en eigen elektriciteit verbruiken.	Thuiswerkadvies Een verzoek vanuit het kabinet aan werkenden en werkgevers om zo veel mogelijk thuis te werken (of X aantal dagen per week) kan snel gedaan worden. Mogelijk kan dit ook in samenspraak met sociale partners gedaan worden. Thuiswerkvergoeding De onbelaste thuiswerkvergoeding kan in 2026 alleen nog met terugwerkende kracht worden verhoogd.	Het verhogen van de e onbelaste thuiswerkvergoeding met 1 euro kost 162 mln. De onbelaste thuiswerkvergoeding is op dit moment € 2,45 per dag.
2. Tijdelijk btw-nultarief op Openbaar Vervoer Het OV valt onder het lage btw-tarief (9%). Dit kan tijdelijk verlaagd worden naar het nultarief.	Reduceert kosten van OV met ca. 8%. Dit voordeel komt vooral terecht bij huishoudens (bedrijven verrekenen btw). Het voordeel komt (deels) terecht bij reizigers die al gebruik maken van het OV en nog geen prijsstijgingen ervaren door de crisis in het Midden-Oosten. Daar staat tegenover dat als het OV goedkoper wordt, dit een alternatief voor	Bereikt alle inkomensgroepen en ondernemers zonder aftrekmogelijkheid.	Uit eerder onderzoek van het Kennisinstituut voor Mobiliteit blijkt dat een btw-verlaging vooral leidt tot extra reizen en niet zozeer tot minder autogebruik: naar verwachting vermindert deze maatregel het aantal auto's op de weg met 0,1% tot 0,2%.	Uitvoerbaar per 1 juli. Het btw-tarief voor openbaar vervoer kan per kwartaal worden aangepast met 1 maand voorbereidingstijd. Naast de Belastingdienst heeft het bedrijfsleven voorbereidingstijd nodig om het aangepaste btw-tarief verwerken in de administratie. Onder de huidige post valt al het personenvervoer, dus naast bussen en treinen ook schepen, taxi's en binnenlandse vluchten met ballonnen	De derving bedraagt 164 mln. als het btw-tarief op OV vanaf 1 juli voor een half jaar wordt verlaagd naar 0%. Voor een heel jaar is de derving 328 mln.

	automobilisten kan vormen die een lastentstijging als gevolg van de hogere brandstofprijzen willen vermijden (mits OV beschikbaar is).			en luchtvaartuigen voor ziekenvervoer. Indien het tarief alleen voor bussen en treinen wordt verlaagd, dan leidt dit mogelijk tot nieuwe procedures. Het is mogelijk om het btw-tarief voor OV tijdelijk – bijvoorbeeld 1 kwartaal – te verlagen.	
3. Tijdelijk (veel) goedkoper OV door toepassingen kortingen Het OV wordt goedkoper gemaakt voor reizigers (en/of bepaalde doelgroepen). Dit kan op verschillende manier worden vormgegeven: A. Hogere korting in de daluren (tariefdifferentiatie); B. Algemene korting (spits en dal) C. Klimaticket (dalvrij voor vast laag bedrag).	Levert een voordeel op voor huishoudens en werknemers die de trein (gaan) gebruiken in de daluren. Naar verwachting kan het gebruik van het OV door deze maatregel toenemen. Het voordeel komt (deels) terecht bij reizigers die al gebruik maken van het OV en nog geen prijsstijgingen ervaren door de crisis in het Midden-Oosten. Daar staat tegenover dat als het OV goedkoper wordt, dit een alternatief voor automobilisten kan vormen die een lastentstijging als gevolg van de hogere brandstofprijzen willen vermijden (mits OV beschikbaar is).	Bereikt alle inkomensgroepen en ondernemers. Er is nu al piekbelasting in de spits: hierdoor is het vooral doelmatig om korting in de daluren te geven (betere spreiding en voorkomt extra uitvoeringskosten)	Afhankelijk van de vormgeving. Kan op langere termijn leiden tot gedragsverandering (mensen die gebruik maken van het OV, blijven dat mogelijk doen). Dit effect is naar verwachting echter beperkt. Waneer de maatregel gericht is op daluren kan het effect groter zijn als een combinatie wordt gemaakt met 'Programma spreiden en mijden'.	<u>Korting binnen bestaande kaartsystemen (extra korting daluren of algemene tariefsverlaging):</u> Invoeringstermijn is afhankelijk van concessiehouders en NS (medewerking is vereist) en de Europese Commissie (staatssteunregels). Voor de NS kan aanpassing per begin 2027. Operationeel moet de uitgifte van producten in de uitrol van OVpay. Voor regionale vervoerders is dit is niet bekend en moet dit nader onderzocht worden. <u>Klimaticket:</u> Invoering is mogelijk vanaf 2028. <u>Tijdelijkheid</u>: Het ontwikkelen van nieuwe tickets kost dermate veel tijd dat het gezien moet worden als langetermijnmaatregel. Korting binnen bestaande kaartsystemen is wel tijdelijk en relatief snel vorm te geven.	<u>Extra korting in daluren:</u> 60% korting (i.p.v. huidige 40%) kost ca. 130 miljoen euro voor het spoor per jaar. Voor bus, tram, metro (BTM) moeten kosten nog berekend worden. Budgetneutrale variant: een lichte prijs stijging in de spits kan zorgen relatief forse prijsdaling in dal. Het budgettaire effect moet worden berekend. <u>Algemene tariefsverlaging NS:</u> Dempen van de tarieven kost ca. 15 miljoen euro per 1-procentpunt. Voor regionaal vervoer moet een aparte berekening gemaakt worden. <u>Klimaticket:</u> het aanbieden van een ticket van €10,- per maand waarmee in de daluren onbeperkt kan worden gereisd met bus, tram, metro en in de daluren met 40% korting kan worden gereisd in de trein kost circa 420 miljoen euro per jaar.
4. Verlaging maximumsnelheid wegen	De snelheidsverlaging heeft effect voor alle motorvoertuigen, behalve voor vrachtwagens:	Bereikt alle inkomensgroepen en ondernemers.	Een snelheidsverlaging kan draagt bij aan extra energiebesparing bij personen-	A. Binnen 1 maand. B. Binnen 1 maand met Koninklijk Besluit. Er is een	A. Paar mln. euro (incidenteel).

A. Vrijwillig naar 90km/u (bijv. via campagne) B. Tijdelijk 90 km/u - Besluit minister naar 90km/u C. Permanent 90km/u of permanent 100km/u (verlaging nacht) - Bebording aanpassen	hiervoor geldt al een maximale snelheid van 80 km/u.		en bestelauto's: Personenauto's met een verbrandingsmotor bereiken hun optimale efficiëntie tussen de 70 en 90 kilometer per uur. Voor vrachtwagens geldt al een snelheid van 80 km/uur. Bij een vrijwillige oproep is het effect naar verwachting beperkt.	wettelijke basis voor snelheidsverlaging (art. 86a RVV). Bebording hoeft niet te worden aangepast. Dit kan voor maximaal 4 maanden. C. Ca. 9 maanden. <u>Tijdelijkheid:</u> Optie A en B zijn vormgegeven als tijdelijke maatregel. Optie C is structureel vormgegeven. De snelheid kan in die optie daarna waarschijnlijk ook niet meer omhoog, vanwege de stikstofproblematiek.	B. Paar mln. euro (incidenteel). C. Circa. 15 mln. voor aanpassing borden (incidenteel). Kosten kunnen hoger uitvallen. bij 90 km/u en mogelijk lager bij 100 km/u. Bij terugdraaien opnieuw kosten bebording. Snelheidsverlaging heeft kostenbesparend effect op uitgaven geluidproductieplafonds
5. Wisseldagen voor toegang tot steden op basis van kenteken Deze maatregel stelt een gedeeltelijk verbod op personenautogebruik in Nederlandse steden. Een mogelijke uitwerking van de maatregel is de odd-even policy: op enkele dagen in de week mogen er alleen auto's op de weg die als laatste cijfer van hun nummerplaat een even getal hebben, en op de andere dagen alleen wanneer dat cijfer oneven is.	De maatregel heeft sterke inperking van rechten tot gevolg. Er zijn verschillende uitwerkingen van deze maatregel mogelijk. Zo kan er gekozen worden om enkel voor personenauto's een verbod in te stellen en bestelvoertuigen, openbaar vervoer en zwaar wegtransport te ontzien. Een uitzondering geldt ten alle tijden voor hulpdiensten en personen met een cruciaal beroep. Uitzondering elektrische voertuigen: Bij de kentekenregistratie worden voertuiggegevens, waaronder het type brandstof, vastgelegd. Elektrische auto's hebben geen exclusieve aanduiding op de kentekenplaat. Hierdoor is de handhaving, als er geen gebruik wordt gemaakt van kentekenregistratiesystemen, extra lastig. Daarnaast zal een dergelijk maatregel voor extra maatschappelijke weerstand kunnen zorgen, omdat het grootste	Bereikt alle inkomensgroepen en ondernemers.	Het energieverbruik neemt af, doordat mensen minder vaak met de auto mogen rijden of op zoek gaan naar alternatieven (auto delen, OV, etc.).	Onuitvoerbaar. Deze maatregel lijkt juridisch weinig kansrijk, gezien de sterke inperking van rechten. Zo lijkt niet alleen het recht van ongestoord genot van eigendom in het geding, maar ook het vrij verkeer van personen en werknemers. Handhaving kan bestaan uit meer politiecontroles op de weg, maar ook door gebruik te maken van nieuwe of bestaande nummerplaatregistratiesystemen. Mocht er gekozen worden voor extra politiecontroles of het gebruik van bestaande nummerplaatregistratiesystemen kan de maatregel relatief snel worden ingevoerd. Mocht er gekozen worden voor het plaatsen van nieuwe nummerplaatregistratiesystemen kost het tijd om deze te plaatsen. Het OM geeft op dit moment aan dat er boven op de reeds lopende uitbreiding van het aantal geautomatiseerde	Geen directe budgettaire gevolgen, eventuele kosten voor de uitvoering moeten nader in beeld worden gebracht.

	deel van de Nederlanders met een elektrische auto in de hoogste inkomensgroep zit.			handhavingsmiddelen t/m 2029 er geen controlesysteem meer bij kan, laat staan dat landelijke dekking van traject-controles op alle snelwegen haalbaar zou zijn.	
6. Verminderen dieselgebruik door bevorderen modal shift naar brandstofefficiëntere modaliteiten Er zijn drie maatregelen: A. Modal shift subsidies B. Logistieke makelaars die verladers de mogelijkheden tonen. C. Bevorderen dat bundeling van ladingstromen plaatsvindt, zodat grootschaligere volumes ontstaan en vervoer met schip of trein aantrekkelijker wordt.	Een groot deel van het goederenvervoer door Nederland vindt plaats met vrachtwagens. Binnenvaart en spoor gaan veel efficiënter om met de in te zetten brandstof dan wegvervoer. Binnenvaart vervoert veel meer tonnen per eenheid verbruikte brandstof dan weg. Spoorgoederenvervoer vindt hoofdzakelijk elektrisch plaats. Voor bedrijven zal daarmee de logistiek aangepast worden en met name het gebruik van diesel per saldo verminderen.	Bereikt alle ondernemers met name in industrie, handel en distributie.	Het verbruik van diesel kan per saldo substantieel verminderen: diesel gebruik wegvervoer omlaag, diesel gebruik binnenvaart iets omhoog, diesel gebruik spoor alleen op first/ last mile en trajecten die niet geëlektrificeerd zijn.	Modal shift subsidies en logistieke makelaars zijn bestaande maatregelen die verder geïntensiveerd kunnen worden. Bundeling maatregel vergt nieuwe regelgeving, waarbij de mate van afdwingbaarheid een aandachtspunt is.	Intensivering en inrichting maatregelen: 30 miljoen
7. Bevorderen EV-autodelen Er zijn in Nederland ongeveer 700.000 volledig elektrische auto's. Tegelijkertijd worden auto's gemiddeld 96% van de tijd niet gebruikt. Met het tijdelijk stimuleren van autodelen wordt de bestaande elektrische autovloot beter benut. Er zijn drie maatregelen: A. <u>Korte termijn spoedcampagne autodelen</u>. Een bestaande campagne met een andere boodschap, vooral gericht op informeel EV-delen kan een bredere groep aanspreken. B. <u>Maatregelen om kosten te beperken</u>. Het gaat om een tijdelijke	De maatregel heeft als gevolg dat burgers gemakkelijker toegang krijgen tot elektrische auto's en zo minder afhankelijk zijn van een fossiel voertuig.	Bereikt alle inkomensgroepen en ondernemers.	Kan positief effect op energieverbruik en transitie naar elektrisch rijden hebben, meer mensen (kort) kennismaken met elektrisch autodelen (en uit onderzoek blijkt dat kortdurend kennismaken met EV of autodelen vaak zorgt voor meer gebruik).	Spoedcampagne elektrisch delen, dit is binnen 1 maand mogelijk (afgestemd met communicatie en reclamebureaus) Korting/lagere kosten gebruik elektrische deelauto's, schatting is binnen 2-3 maanden. Wegnemen barrières, overleg kan direct worden opgezet, effect op korte termijn onbekend	Publiekscampagne autodelen: 2 miljoen (incidenteel) Korting/probeeraanbod: 15 miljoen (incidenteel) Wegnemen barrières: 0,5 miljoen (incidenteel, de kosten hiervoor voor het Rijk zijn waarschijnlijk beperkt) Totaal: 17,5 miljoen

korting/probeeraanbod voor een periode van 4-6 maanden. C. 3. Belangrijkste barrières voor EV-delen wegnemen. Oplossen van problemen bij delen van leaseauto's en verzekeringen.					
Maatregelen gericht op aanbod vergroten of fuel switch					
Beschrijving maatregel en doel	**Gevolgen burgers en bedrijven**	**Gerichtheid**	**Effect energieverbruik (t.o.v. basispad)**	**Invoeringstermijn, uitvoerbaarheid en tijdelijkheid**	**Budgettaire gevolgen**
8. Verminderen kerosineverbruik door meer SAF bij te mengen Het bijmengen van meer duurzame luchtvaartbrandstoffen (SAF) is een optie om het gebruik van fossiele kerosine te verminderen. Dit kan worden gestimuleerd via twee sporen: A. Financiële bijdrage voor Nederlandse deelname aan de e-SAF Early Movers Coalition: een Nederlandse financiële bijdrage aan een dubbelzijdige veiling. Dit is een initiatief van de Europese Commissie waarin o.a. Duitsland, Luxemburg en Nederland aan deelnemen met als doel om de e-SAF productie en afname in Europa op te schalen. B. Ophoging van de middelen in de subsidieregeling Stimulering Duurzame Luchtvaartbrandstoffen.	A. De financiële bijdrage zorgt voor een grotere omvang van het veilingsinstrument en daarmee grotere afname van SAF op Europese schaal. B. Een inschatting is dat met een totaal subsidiebudget van €600 miljoen er productiecapaciteit in Nederland kan worden gerealiseerd van circa 501.000 ton e-SAF en geavanceerde bio-SAF.	A. Met deze maatregel garandeer je in de Europese markt lange termijn zekerheid (afname van 10+ jaar) voor producenten en tegelijkertijd marktflexibiliteit voor afnemers op de korte termijn (korte termijn afname contracten van 2 à 3 jaar). B. Deze regeling richt zich op kapitaalintensieve, risicovolle, grootschalige commerciële SAF-fabrieken in Nederland waarvoor op dit moment nog geen finale investeringsbesluiten (FID's) genomen zijn.	Beide maatregelen stimuleren investeringen en opschaling van SAF en draagt op lange termijn bij aan structurele vermindering van fossiel brandstofgebruik.	A. Financiële bijdrage is uitvoerbaar op korte termijn. Momenteel wordt in de Coalition gewerkt aan de voorwaarden van het veilingsinstrument. B. Uitvoerbaar op korte termijn. Gaat om ophogen budget bestaande regeling.	A. Met een bedrag van €500 miljoen is Nederland naar inschatting een geloofwaardige gesprekspartner in deze coalitie. Een lager bedrag is ook mogelijk, maar hoe groter de bijdrage, hoe meer invloed Nederland kan uitoefenen op het ontwerp van het instrument om zo de nationale productie en afname van e-SAF te vergroten. B. De maatregel betreft extra middelen, €300 miljoen, voor de subsidieregeling Stimulering Duurzame Luchtvaartbrandstoffen (SDL) die naar verwachting in het najaar opengesteld wordt.
9. Verhogen bijmengverplichting brandstoffen	Brandstofleveranciers worden gedwongen om versneld minder fossiele en meer hernieuwbare brandstoffen te leveren.	Bereikt alle inkomensgroepen en ondernemers (met een auto).	De maatregel zorgt structureel voor minder afhankelijkheid van fossiele brandstoffen en het	Ophoging BTV kan snel (in recent verleden aantal keer gedaan bij voorjaars- en augustusbesluitvorming). Hiervoor	BTV is normering. Kosten slaan neer bij gebruikers van brandstoffen

Dit kan door de brandstoftransitie-verplichting (RED-III) verder te verhogen (versneld normeren).			Midden-Oosten voor energievoorziening.	moet Besluit energie vervoer worden aangepast (=amvb)	
10. Verminderen fossiel gasverbruik door extra bijmenging groen gas De bijmengverplichting wordt opgehoogd met bijvoorbeeld 33%, om de verplichting meer terug te brengen tot de oorspronkelijke hoogte (voor een verlaging van de doelstelling in juli 2025). Hiermee worden energieleveranciers verplicht meer groen gas bij te mengen in de gaslevering aan ETS2-sectoren.	De bijmengverplichting is gericht op ETS2-sectoren (gebouwde omgeving, wegvervoer en overige sectoren), die door deze maatregel minder afhankelijk worden van aardgas. De hogere kosten van groen gas worden doorberekend aan burgers en bedrijven. De meerkosten worden geraamd op maximaal 1,5 ct./m3 gas in 2027, oplopend naar 9 ct./m3 gas vanaf 2031. Bij de verhoging van 33%, zou de energierekening met maximaal 3 ct./m3 gas extra stijgen in 2030 (0,5 ct./m3 in 2027).	Bereikt alle inkomensgroepen en ondernemers in de ETS2-sectoren (die aardgas verbruiken).	Zorgt voor minder energieverbruik. Een bijmengverplichting groen gas zorgt voor een verschuiving van fossiel naar groen gas. Door de stijging van de aardgasprijs zorgt de bijmengverplichting daarnaast voor een minder gasverbruik.	Uitvoerbaar. Het wetsvoorstel bijmengverplichting wordt in Q2 aan het parlement gestuurd. Een verhoging van het huidige opbouwpad vraagt een aanpassing van de AMvB en kan in dit proces meegenomen worden. De beoogde inwerkingtreding is per 1 januari 2027, de haalbaarheid daarvan is afhankelijk van de snelheid van parlementaire behandeling.	Voor eventuele (volledige) compensatie van de lastenstijging bij de verhoging van 33% zijn extra middelen benodigd, in de orde grootte van honderden miljoenen per jaar. Het is nog niet specifiek onderzocht of gerichte compensatie uitvoeringstechnisch mogelijk is. Specifiek voor de glastuinbouwsector is eerder afgesproken volledig te compenseren voor de meerkosten. Voor deze sector zijn dus middelen ter compensatie nodig of moet besloten worden niet te compenseren voor de extra bijmenging.

Categorie 3 – Weerbaarheid					
Gebouwde omgeving					
Beschrijving maatregel en doel	**Gevolgen burgers en bedrijven**	**Gerichtheid**	**Effect energieverbruik (t.o.v. basispad)**	**Invoeringstermijn, uitvoerbaarheid en tijdelijkheid**	**Budgettaire gevolgen**
1. Aanvullen Nationaal Warmtefonds Het Nationaal Warmtefonds verstrekt rentevrije leningen (0% bij verzamelinkomen tot €60K) voor energiebesparende maatregelen aan woningeigenaren en rentekorting aan vve's.	Verlaagt financieringskosten van investeringen in verduurzaming van de woningen voor huiseigenaren. Zonder aanvullende middelen zal Warmtefonds afbouwen/stoppen begin 2027.	Bereikte afgelopen jaren daadwerkelijk huiseigenaren met laag (midden)inkomen. Bekendheid neemt toe.	Energieverbruik neemt af.	Invoering kan zeer snel. Gaat om continuering bestaande maatregel. Besluit over extra middelen is nodig in voorjaar 2026 anders risico dat 'loket' van Warmtefonds sluit in stookseizoen.	€ 322 mln. aanvullend budget t/m 2030.[4]
2. Isolatieversneller Wegnemen van belemmeringen waar uitvoerende partijen in de praktijk tegenaan lopen vanwege de beschermde diersoorten. Tempo verhogen dankzij aanpak op gebiedsniveau, dus niet per woning.	Kosten voor consument dalen (geen uitgebreid onderzoek meer nodig) en isolatiemaatregelen kunnen sneller uitgevoerd worden (voorkomt lange procedures en vergunningen).	Bereikt alle inkomensgroepen. Isolatiebedrijven zagen in 2025 verdere afname van vraag vanwege beschermde diersoorten. Opdrachten zullen weer toenemen.	Energieverbruik neemt af.	Invoeren in 2026 vierde kwartaal in samenwerking met gemeenten.	Jaarlijks 16 mln. Middelen verstrekken aan gemeenten middels een specifieke uitkering.
3. Verhoging ISDE A. <u>Aanvullen ISDE</u>: Aanvulling van huidige subsidie voor woningeigenaren voor het verduurzamen van de woning. B. <u>Tijdelijk verhogen subsidie-intensiteit ISDE</u>: Subsidie-intensiteit van ISDE is nu gemiddeld 30%. De subsidie-intensiteit kan tijdelijk worden verhoogd C. <u>Verhogen subsidie-intensiteit voor woningcorporaties ISDE</u>: Verhogen ISDE subsidie-intensiteit naar 50% worden voor warmtepompen.	Verlaagt kosten van verduurzaming van de woning voor huiseigenaren. A. Met aanvullend budget kunnen circa 240K extra verduurzamingsmaatregelen worden getroffen in woonhuizen. B. Netto levert deze maatregel circa 21.000 extra geïnstalleerde warmtepompen op. C. Verlaagt kosten van verduurzaming voor de woningcorporaties en daarmee uiteindelijk een lagere energierekening van sociale huurders. Voor het totale bedrag kunnen grofweg 37.000	A & B. Bereikt huiseigenaren uit alle inkomensgroepen. Komt voornamelijk terecht bij hogere inkomensgroepen. C. Bereikt indirect lage inkomens en kwetsbare huishoudens aangezien die vaak in sociale huurwoningen wonen	Energieverbruik neemt af.	A. Invoering kan zeer snel. Gaat om continuering bestaande maatregel. B. Invoering kan per Q3 of Q4. C. Invoering kan per 2027. Uitvoeringstechnisch en juridisch moet deze optie nog verder worden uitgewerkt en getoetst	A. Voor 2026 t/m 2028 €336 mln. [5]. B. Om tijdelijk de subsidie-intensiteit te verhogen naar 35% voor Q3&Q4 2026 is netto €96 mln nodig. Er treden anticipatie-effecten op: naar verwachting is voor 2026 €266 mln extra nodig, maar in de jaren 2027 en verder is €170 mln minder budget nodig). C. €33 mln extra p/j benodigd. Instrument nader uit te werken. Bij voorkeur via verlaging van de VPB.

[4] Onderbouwing oa in fichebundel 'Van Kempen' op bladzijde 104 - 106.
[5] Zie voor nadere onderbouwing fiche 15 formatietraject "Routes naar Realisatie".

	huurwoningen worden voorzien van een warmtepomp.				
4. Aanvullen SVVE De SVVE is subsidieregeling voor verduurzaming van Verenigingen van Eigenaren (VvE's).	Verlaagt kosten van verduurzaming van de woning voor huiseigenaren. Met dit aangevulde budget kunnen ongeveer 250.000 appartementen worden verduurzaamd.	Bereikt huiseigenaren uit alle inkomensgroepen en huurders. Van de 1,4 miljoen woningen die onder een VvE vallen, is meer dan de helft een huurwoning.	Energieverbruik neemt af.	Invoering kan zeer snel. Gaat om continuering bestaande maatregel.	Voor 2026 t/m 2028 €100 mln.
5. Isolatiesubsidie voor woningcorporatie Subsidie toevoegen voor woningcorporaties door toevoeging aan eenbestaande regeling voor private verhuurders (SVOH) voor isolatie of een nieuw instrument.	Verlaagt kosten van verduurzaming voor de woningcorporaties en daarmee uiteindelijk een lagere energierekening van sociale huurders. Met deze maatregel kunnen 127.500 huurwoningen verduurzaamd worden.	Bereikt indirect lage inkomens en kwetsbare huishoudens aangezien die vaak in sociale huurwoningen wonen.	Energieverbruik neemt af.	Invoering kan per 2027. Uitvoeringstechnisch en juridisch moet deze optie nog verder worden uitgewerkt en getoetst. Kan ook via verdere verlaging venootschapsbelasting voor corporaties (doelmatiger, maar minder gericht).	298 mln. Uitgaande van 127.500 EFG huurwoningen en 20 % van gemiddelde investeringskosten van € 11.700.
6. Verduurzamingssubsidie maatschappelijk vastgoed Subsidie voor verduurzaming van maatschappelijk vastgoed, zoals scholen, sportclubs, wijkgebouwen.	Verlaagt energierekening van gebouweigenaren van maatschappelijk vastgoed.	Bereikt maatschappelijke organisaties.	Energieverbruik neemt af.	Invoering kan zeer snel. Gaat om continuering bestaande maatregel.	400 mln in 2029 en 400 mln in 2030. Zie voor nadere onderbouwing fiche p.95 formatietraject "Routes naar Realisatie".
7. Verhogen SPUK Aanpak energiearmoede voor energiecoaches en -fixers. Zorgt voor een extra impuls voor ondersteuning met verduurzaming voor het komende stookseizoen, een eenmalige demping van de budgetterugval in 2027 en een verlaging van het risico op continuïteitsproblemen in de overgang naar de middelen van het Sociaal Klimaatfonds (waar vertraging kan ontstaan).	Toename van energiebesparende maatregelen bij huishoudens met energiearmoede. TNO berekende dat het bezoek van energiefixers heeft geleid tot 12% energiebesparing per huishouden. Verkenning energiebesparing door energiefixers Met deze maatregel kunnen circa 100.000 woningen worden ondersteund met kleine en middelgrote maatregelen zoals waterzijdig inregelen en/of advies.	Bereikt huishoudens in energiearmoede; dus niet alle huishoudens.	Energieverbruik neemt af.	De verhoging van de SPUK kan dit voorjaar worden uitgevoerd, en daarmee hebben gemeente de tijd om voor komend stookseizoen hun activiteiten op te schalen. Besluitvorming voor de zomer is nodig om te voorkomen dat gemeenten de lokale infrastructuur afbouwen in stookseizoen eind 2026.	Voor de acute impuls in SPUK Aanpak Energiearmoede: 46 mln in 2026 en 54 mln in 2027.
8. Energiehuis Nationale ondersteuning.	Toename van isolatie maatregelen bij woningen, zowel koop als huur.	Gericht op huishoudens in energiearmoede.	Energieverbruik neemt af.	Kan vanaf 2027. Afhankelijk van goedkeuring	3.8 miljoen per jaar vanaf 2027 voor minimaal 7 jaar. Totaal 26 miljoen.

Middelen voor een nationaal pakket aan informatie en communicatie om kwetsbare huishoudens zo goed mogelijk te kunnen bereiken en langdurig te ondersteunen. Het gaat bijvoorbeeld om het onderhouden en verbeteren van het verbeterjehuis digitiale platform, een communicatietoolkit, monitoren van de activiteiten van energiehuizen en handreikingen voor energiehuizen. Energiehuis is verplichting vanuit EU. Beoogd om te dekken met middelen uit sociaal klimaatfonds vanaf 2028. De 3,8 mln jaarlijks zal gaan naar instrumenten die op nationaal niveau worden ontwikkeld.				van het sociaal klimaatplan. Oorspronkelijk was dekking voorzien uit sociaal klimaatfonds, maar daaruit mag niet alles gedekt worden (daarom voorstel voor 3,8 mln).	
9. Additionele middelen NPLV Concreet plan om, in samenwerking met de verschillende maatschappelijke organisaties die actief zijn in deze wijken, een (financierings-)aanbod te doen aan 25.000 tot 30.000 huishoudens in energiearmoede met een koopwoning om verdergaande verduurzamingsmaatregelen te treffen.	Toename van isolatie maatregelen bij koopwoningen. De middelen resulteren erin dat de doelgroep gebruik gaat maken van de regelingen waar ze recht op hebben (ontzorgen bij subsidieaanvraag) dmv begeleiding in samenwerking met bestaande sociale structuren in de wijk.	Bereikt huiseigenaren met maximaal 150% sociaal minimum in de gebieden van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV).	Energieverbruik neemt af.	Uitvoering door Energiebank Nederland in samenwerking met Nationaal Warmtefonds. Invoering kan op korte termijn.	Uitgaande van 30.000 woningen x € 700,- aan begeleidingskosten, inclusief landelijke programmakosten (met regionale ondersteuning + coördinatie + uitrol) gaat het om cumulatief 25 mln. (2026 – 2029).
10. Normering en stimulering warmtepomp/energielabel verhuurder/eigenaar Bij vervanging van de cv-ketel worden woningeigenaren verplicht een (hybride) warmtepomp aan te schaffen.	Verlaagt de energiekosten van huishoudens. Een hybride warmtepomp verlaagt de energierekening met ca. € 600 per jaar (o.b.v. oude energieprijzen: € 1,37 per kuub gas, en 21 cent voor een kilowattuur stroom). Daarnaast is een huishouden minder afhankelijk van prijsschokken.	Gericht op alle inkomensgroepen.	Verlaagt het energieverbruik. Een hybride warmtepomp is efficiënter en bespaart 60% tot 70% op het aardgasverbruik. Met een all-electric warmtepomp kunnen bewoners volledig van het gas af.	Invoering is mogelijk per 1 januari 2029, i.v.m. 1) noodzakelijke wijziging, consultatie en implementatie van bouwregelgeving. En 2) noodzakelijke opschaling door fabrikanten en installateurs (flink afgeschaald na vervallen vorige norm onder vorig kabinet). Vormgeving maatregel en samenhang stimulerend beleid is belangrijk, omwille van draagvlak en uitvoerbaarheid.	In het CA is afgesproken warmtepompen te normeren én stimuleren. Het budget voor de ISDE loopt af t/m 2030 en vanaf 2031 is er geen budget meer. Om zowel normeren als subsidiëren in te (blijven) zetten is additioneel budget nodig om de ISDE in huidige vorm te laten bestaan. De afgelopen jaren is circa 500 mln euro uitgegeven per jaar aan de ISDE-subsidies voor isoleren en warmtetechnieken. Om dit voort te zetten is tussen 2027 en 2030 ten minste 261 mln additioneel

					budget nodig en vanaf 2031 500 mln per jaar, waarbij normeren de vraag naar subsidies zal laten toenemen en de vraag ervoor kan zorgen dat de subsidie opraakt
11. Normering energielabel eigenaar danwel verhuurder Na aankoop moet een woning binnen 2 (of 3) jaar naar minimaal de Standaard voor woningisolatie (later ZEB-eis) worden gebracht, met uitzondering van woningen in VvE's. De Standaard toont welk niveau van energiebesparing nodig is om de woning op een (duurzame) laagtemperatuur warmtebron aan te sluiten. In 2040 aanscherping van de energieprestatie of maximale warmtebehoefte van huurwoningen en vve's als tussenstap naar de Standaard voor woningisolatie, inclusief een verplichting bijvoorbeeld per 2030 voor het opstellen van een Meerjaren Onderhoudsplan (MJOP) voor VvE's	Stimuleert isolatie van koop- en huurwoningen en verlaagt daarmee de energierekening van huishoudens.	Bereikt alle inkomensgroepen, zowel koop als huur.	Verlaagt het energieverbruik.	Invoering is mogelijk per 1 januari 2029, i.v.m. noodzakelijke wijziging, consultatie en implementatie van bouwregelgeving. Aankondiging van normering heeft een positief effect op het beoogde doel (isolatie woningen). Duidelijke communicatie op dit punt heeft dus ook meerwaarde.	Er kan een pakket worden samengesteld dat samengaat met de normering. Hieronder een eerste hoog-over schets van eventuele intensiveringen per 2030. - handhavingskosten normering (34 miljoen huur en 17 mln per jaar koop rekening houden met aantal transacties), - extra subsidie lage inkomens (100 miljoen), - ondersteuning Nationaal Isolatie Programma en Energiehuis (100 miljoen). Wanneer de huidige subsidieregelingen behouden blijven, komt er nog 963 mln. euro per jaar bij, bestaande uit: - ISDE (322 miljoen), - tegemoetkoming woningcorporaties (600 miljoen) - subsidie private verhuurders (41 miljoen)
12. Impuls warmtenetten Ieder huishouden dat van een gasgestookte cv-ketel overstapt op een collectief warmtenet bespaart gemiddeld direct ruim 40% op het gasverbruik en CO2-uitstoot, mits het warmtenet met een duurzame bron wordt gevoed. De besparing loopt op naar ca. 70% in 2030 (vanwege normering). Woningcorporaties zouden tussen 2026-2029 ruim 60.000 sociale huurwoningen op een warmtenet kunnen aansluiten. Dat vereist subsidie.	Door in 2026 zekerheid te bieden over de beschikbare subsidie in 2026 t/m 2030, zullen verhuurders over de streep getrokken worden. Door de inpandige kosten en aansluitkosten deels te subsidieren, inclusief een gedeeltelijke afkoop van het vastrecht in 2026-2029 open te stellen, krijgen sociale huurders een aantrekkelijk en betaalbaar aanbod om over te stappen op een nieuw of bestaand warmtenet.	Bereikt lage inkomens en specifiek sociale huurders.	Zorgt voor minder energieverbruik. Door de impuls daalt het gasgebruik op jaarbasis met 20-40 mln. m3. Maatregelen leveren blijvende omschakeling van fossiel gas naar duurzame warmtebronnen, draagt bij aan energie onafhankelijkheid	Loket gaat in Q3 2026 open met middelen uit de Voorjaarsnota (77 mln). Naar verwachting zijn deze middelen vóór de zomer van 2027 uitgeput. Zonder additionele middelen zal de regeling dan sluiten.	Er kan gedacht worden aan 50 mln. per jaar voor inpandige kosten en aansluitingen op het warmtenet. Bij VJN 2026 is er reeds 77 mln. extra vrijgemaakt. Aanvullend is nodig: 54 mln in 2026, 37 mln in 2027, 84 mln in 2028 en 84 mln in 2029.

Energiesysteem					
Beschrijving maatregel en doel	**Gevolgen burgers en bedrijven**	**Gerichtheid**	**Effect energieverbruik (t.o.v. basispad)**	**Invoeringstermijn, uitvoerbaarheid en tijdelijkheid**	**Budgettaire gevolgen**
13. (Batterij)noodvermogen op rijkslocaties (evt. in combinatie met lokale opwek ZonPV) Bestaand noodvermogen op diesel vervangen door batterijen en direct extra batterijen (en mogelijke gasgeneratoren) plaatsen op rijkslocaties (RWS, Defensie en het RVB) die flexibilteit gaan leveren aan de netbeheerders.	Rijkslocaties worden minder afhankelijk van diesel en het elektriciteitsnet. Draagt positief bij aan netcongestie en weerbaarheid. Netcongestie kan worden aangepakt, vermindert de afhankelijkheid van diesel en er ontstaat ruimte voor elektrificatie van bedrijven en burgers in Nederland.	Bereikt Rijkslocaties en indirect burgers en bedrijven.	Geen direct effect op het energieverbruik, maar maakt overstap naar duurzaam alternatief mogelijk.	Binnen enkele maanden tot een jaar.	Per project: schatting 1 mln (afhankelijk omvang batterij per project en aantal projecten).
14. Versnellen van verduurzamingmaatregelen op Sint Eustatius en Saba Generieke maatregel waarmee respectievelijk met een investering van €17-18 mln. en €6 mln. grote stappen richting respectievelijk 85% en 90% duurzame elektriciteitsproductie kunnen worden gezet.	Verhoogt duurzame elektriciteitsproductie waardoor Caribisch Nederland minder afhankelijk is van fossiele brandstoffen. Het kostenverlagende effect zal op langere termijn merkbaar zijn.	Bereikt alle eindgebruikers van elektra op Sint Eustatius en Saba.	De maatregel zorgt voor minder fossiel energieverbruik.	Te realiseren in 2027.	Betreft incidentele investeringen
Mobiliteit					
Beschrijving maatregel en doel	**Gevolgen burgers en bedrijven**	**Gerichtheid**	**Effect energieverbruik (t.o.v. basispad)**	**Invoeringstermijn, uitvoerbaarheid en tijdelijkheid**	**Budgettaire gevolgen**
15. Uitbreiden laadinfrastructuur Bidirectionele elektrische voertuigen inzetten als lokale stroomvoorziening.	Particulieren kunnen hun elektrische voertuig gebruiken voor levering van stroom aan huis of aan het net en opslaan van duurzame energie. Bij stroomuitval is de batterij van de auto ook toereikend als back-up.	Bereikt eigenaren van elektrische auto's die kunnen terugladen.	Stimulering gebruik van eigen opwek en noodoplossing bij stroomstoring en stimuleert EV 3 keer efficiënter dan een benzineauto.	Schaalbare oplossing vanaf 2030, uitvoerbaarheid moet verkend worden.	
16. Verlaging en harmonisatie tarief publiek laden elektrische auto's. Publiek normaal laden (AC) is circa 30 cent per kWh duurder dan voor burgers met een eigen oprit en laadpunt. Dit verschil verlagen we	Verlaagt kosten voor elektrisch rijden bij publieke laadpalen.	Bereikt ca. 70% van de particulieren die geen eigen oprit hebben en daardoor regelmatig gebruikmaken van publieke laadpunten. Lage en middeninkomens	Stimuleert verschuiving van fossiel naar elektrische rijden waardoor energieverbruik afneemt.	Uitvoerbaar, mits juridische haalbaarheid is aangetoond. Het uitbreiden van de rijksbijdrage voor de NAL samenwerkingsregio's vraagt circa 6 maanden. Doorwerking in	In totaal € 120 mln. De maatregel betreft een gerichte bijdrage aan de NAL samenwerkingsregio's. De geschatte totale afzet in lopende contracten is 600.000.000 kilowattuur (kWh). Bij een Rijksbijdrage van 10 cent kWh vraagt dit een budget van €

met 10 cent per kWh én we harmoniseren verschillen binnen en tussen regio's. Regionale overheden ontvangen een rijksbijdrage voor het borgen van een verlaagd en geharmoniseerd regionaal tarief voor publiek laden.		hebben vaker geen eigen oprit.		laadtarieven kan dan worden verwacht vanaf circa 12 maanden. De uitvoerbaarheid is goed doordat medeoverheden de relevante contracten voor exploitatie van publieke laadpunten sluiten. Het effect op een gelijk speelveld in de markt moet worden bepaald. De juridische haalbaarheid is daarmee nog onzeker.	60 mln. Eenzelfde bedrag kan gereserveerd worden voor het beheersen van laadtarieven in nieuwe contracten. I
17. Stimulering EV: social lease naar Frans voorbeeld.	Gemiddeld voordeel van €91,- per maand (€1092,- per jaar) voor de onderste inkomensklassen.	Mensen met een laag inkomen worden bereikt. Wel wordt de groep daarboven die ook last heeft van de stijgende prijzen niet bereikt.	Zorgt voor minder energieverbruik door versnelling overstap naar EV. Besparing benzine per auto circa 1.500 liter per jaar.	Nadere uitwerking nodig om beslisrijp te maken. Op z'n vroegst per Q4 2026 mogelijk. Aandachtspunt in de uitwerking zijn de mogelijke gevolgen voor andere vormen van inkomensondersteuning (bijstand, huur- en zorgtoeslag)	Circa 1,15 miljard euro (120.000 huishoudens (aanname) X €200 p.m. X 48 maanden) :
18. Stimulering EV: Sloopvervangingsregeling Bij de sloop van een oudere, fossiele brandstofauto (bijvoorbeeld emissieklasse 1 t/m 4) een slooppremie te geven die enkel kan worden ingezet voor de aanschaf van een tweedehands EV. De regeling wordt toegespitst op lagere en lagere middeninkomens (onderste 50% inkomens). Kan in combinatie met inkomensgrens	Voordeel bij gemiddeld jaarkilometrage (15.000 kilometer): 785-2000	Bereikt lage inkomens en middeninkomens. Door de regeling alleen open te stellen voor lagere middeninkomens is de regeling vrij gericht. Wel is een voorwaarde dat deze doelgroep een oudere fossiele auto moet hebben om in te ruilen.	Zorgt voor minder energieverbruik door versnelling overstap naar EV. Besparing benzine per auto circa 1.500 liter per jaar.	Uitvoerbaar per Q4 2026 indien besluitvorming op korte termijn plaatsvindt.	Circa 400 mln. (Circa. 126.000) huishoudens)
19. Stimuleren EV fiscaal zakelijk Greentimerregeling: nieuwe bijtellingskorting voor elektrische auto's tussen de 5 en 8 jaar oud. De TK heeft via motie verzocht om deze regeling uit te werken.	Lease van tweedehands EV's wordt goedkoper door een lagere bijtelling. Maakt EV breder beschikbaar voor een grotere groep zakelijke rijders en op termijn voor particulieren.	Bereikt alle huishoudens: niet gericht op een specifieke (inkomens)groep.	Zorgt voor minder energieverbruik door versnelling overstap naar EV. Besparing benzine per auto circa 1.500 liter per jaar.	Nu nog niet besluitrijp, de TK wordt voor de zomer nader geïnformeerd over verdere uitwerking.	De budgettaire gevolgen worden binnen de lopende verkenning nader onderzocht.

20. Stimuleren EV's: subsidie Subsidieregeling voor aanschaf van EV's	Subsidie voor aanschaf/lease kleinere EV en lagere gebruikskosten voor particulieren. Verkleint de kosten van aanschaf van een EV	Bereikt alle huishoudens. Subsidie kan gericht op lagere (midden)inkomens (net zoals 17 en 18).	Zorgt voor minder energieverbruik door versnelling overstap naar EV. Besparing benzine per auto circa 1.500 liter per jaar.	Subsidie tweedehands q4 2026 (randvoorwaarde financiële middelen en uitvoeringsorganisatie).	
21. Tariefkorting mrb EV structureel maken Vanaf 2029 een structurele korting in de mrb voor elektrische auto's geven. Dit wordt geïmplementeerd via overstap in de grondslag van gewicht naar voertuigoppervlakte/omvang.	De gebruikerskosten voor een elektrische auto nemen vanaf 2030 af. Het voordeel bedraagt enkele honderden euro's per jaar.	Niet gericht, het voordeel geldt voor alle bezitters van een elektrische auto.	Zorgt voor minder energieverbruik. Draagt bij aan versnellen ingroei elektrische auto's. Besparing benzine per auto circa 1.500 liter per jaar	MRB korting per 1 januari 2027, grondslagwijziging per 1 jan 2029.	De budgettaire derving bedraagt struc. 0,8 mld. euro per jaar. In het CA is afgesproken om te verkennen of de grondslag van de mrb kan worden omgevormd van gewicht naar voertuigoppervlakte of omvang. Dit komt neer op een structurele korting voor EV van circa 25%. In het CA is hiervoor geen budget gereserveerd.
Industrie					
Beschrijving maatregel en doel	**Gevolgen burgers en bedrijven**	**Gerichtheid**	**Effect energieverbruik (t.o.v. basispad)**	**Invoeringstermijn, uitvoerbaarheid en tijdelijkheid**	**Budgettaire gevolgen**
22. Voortzetting Flex-e subsidie en uitbreiding naar Flex-e XL Door de Flex-e worden bedrijven en instellingen geholpen om te flexibiliseren en elektrificeren. Zo kunnen zij, ondanks netcongestie, toch vestigen, groeien of verduurzamen en wordt flexibel vermogen voor congestiemanagement ontsloten. Door uit te breiden met een XL-onderdeel, kan ook het flexpotentieel van grotere initiatieven (waar hogere steunbedragen nodig zijn) van de industrie worden ontsloten.	Stimuleert flexibilisering en elektrificatie van bedrijven. Draagt positief bij aan netcongestie en energieonafhankelijkheid.	Bereikt met name energie-intensieve bedrijven en instellingen.	Indirect effect op het energieverbruik. De maatregel maakt de energieswitch mogelijk en verlaagt daarmee het gebruik van fossiele brandstoffen.	Gaat om continuering en uitbreiding bestaande maatregel. Invoeringstermijn: begin 2027.	Gevraagde kasreeks: 2027: 35 mln 2028: 45 mln 2029: 55 mln 2030: 63,9 mln
23. VEKI-regeling De VEKI stuurt op kosten efficiënte reductie van fossiele CO2 en geeft investeringssubsidie voor CO2 reducerende maatregelen (zoals elektrificatie, energiebesparing en energie-efficiëntie) die een langere terugverdientijd hebben dan 5 jaar.	Stimuleert gerichte energiebesparingsmaatregelen bij bedrijven. Er is alleen subsidie mogelijk wanneer er aantoonbare CO2-reductie is. De CO2-reductie ontstaat door vermindering van de inzet van fossiel, olie of gas door elektrificatie, hergebruik	Bereikt energie-intensieve industrie.	Zorgt voor minder fossiel energieverbruik: Maakt investeringen in elektrificatie aantrekkelijker, waardoor op termijn het gasverbruik afneemt en het elektriciteitsverbruik toeneemt.	Direct, betreft intensivering van een bestaande regeling en daarmee zeer goed uitvoerbaar.	De VEKI zal begin mei 2026 worden opengesteld met een maximaal budget van €123,2 miljoen. De uitbetaling hiervan is meerjarig verspreid, het gaat hier om verplichtingenruimte. De VEKI had bij de vorige openstelling in 2025 een budget van €148 mln. En is toen sterk overtekend. Voor

	van warmte of door hergebruik van grondstoffen.				2026 zou een extra ophoging mogelijk zijn van circa €100 miljoen en voor 2027 en verder is er geen budget meer beschikbaar en zou een budget van circa €175 miljoen per jaar mogelijk zijn.
24. Ophogen van het aftrekpercentage in de Energie-Investeringsaftrek (EIA) Dit is een fiscale regeling voor ondernemers, die ervoor zorgt dat zij een percentage van hun investering in energiebesparende maatregelen kunnen aftrekken van hun winst.	Gerichte maatregel voor bedrijven die energiebesparende maatregelen treffen	Bereikt alle bedrijven die investeren in energiebesparing.	Verlaagt energieverbruik. Maakt investeringen in elektrificatie aantrekkelijker, waardoor op termijn het gasverbruik afneemt en het elektriciteitsverbruik toeneemt.	Direct, dit betreft intensivering van een bestaande regeling en is daarmee zeer goed uitvoerbaar.	Eerder is het aftrekpercentage versoberd en er is sprake van onderuitputting. Dat biedt ruimte om het percentage op te hogen.
25. Ophogen openstellingsbudget Stimulering Duurzame Energieproductie en Klimaattransitie (SDE++) SDE++ is een kosteneffectieve subsidie aan bedrijven en non-profitorganisaties die grootschalig hernieuwbare energie produceren of de CO2-uitstoot verminderen. In september 2026 wordt de SDE++ opengesteld met een openstellingsbudget van € 8 miljard. Ook in 2027-2032 zijn openstellingsrondes van € 8 miljard voorzien. Verhogen van het openstellingsbudget leidt tot extra CO2-reductie.	Gerichte maatregel voor verduurzaming, productie van hernieuwbare energie en CO2-reductie.	Bereikt alle bedrijven die projecten gericht op de uitrol van hernieuwbare energie of vermindering van CO2-uitstoot.	Verlaagt fossiel energieverbruik. Maakt investeringen in elektrificatie aantrekkelijker, waardoor op termijn het gasverbruik afneemt en het elektriciteitsverbruik toeneemt.	Direct, dit betreft een intensivering van bestaande regeling en is daarmee zeer goed uitvoerbaar. Deadline voor openstellingsbudget voor de ronde van 2026 is 11 augustus.	Dit is afhankelijk van de hoogte van de openstelling. Dit kan mogelijk worden gedekt uit de prijsrisicobuffer.
26. Nationale Investeringsregeling Klimaatprojecten Industrie (NIKI) De NIKI richt zich specifiek op het ondersteunen van projecten in Nederland, waarbij een innovatieve technologie op commerciële schaal wordt toegepast en die leiden tot significante CO2-emissiereductie.	Gerichte besparingsmaatregelen bij bedrijven. Er is alleen subsidie mogelijk wanneer er aantoonbare CO2-reductie is.	Bereikt energie-intensieve industrie.	Verlaagt op termijn fossiel energieverbruik. Maakt investeringen in elektrificatie aantrekkelijker, waardoor op termijn het gasverbruik afneemt en het elektriciteitsverbruik toeneemt.	Direct, dit betreft intensivering van een bestaande regeling en is daarmee zeer goed uitvoerbaar	De NIKI zal naar verwachting in Q3 2026 opengesteld worden met een openstellingsbudget van € 210 mln.